

naše planine

II-12 1965

»The Mountains«
Review of the Alpine Association of Croatia
»Nos Montagnes«
Revue de la Fédération Alpine Croate
»Le nostre Montagne«
Rivista della Federazione Alpina Croata
»Unsere Berge«
Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

Izda v a č: Planinarski savez Hrvatske
 Glavni i odgovorni urednik: Dr Željko Poljak,
 Zagreb, Cesarčeva 5 II.

Redakcioni odbor: ing. Lota Arh, prof.
 dr Vladimir Blašković, prof. Srećko Božičević i
 prof. dr Mihajlo Pražić

Adresa uredništva: »Naše planine«, Zagreb.
 Gajeva 2a, telefon 37-316

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 1000 dinara, a za kolektive i ustanove 1200 dinara. Cijena pojedinačnom dvobroju 200 dinara. Pretplate se šalju čekom na Planinarski savez Hrvatske, Zagreb (za »Naše planine«) na tekući račun 3071-8-231. Tisak: Radionice Grafičkog školskog centra Zagreb.

GOD. XVII STUDENI—PROSINAC 1965 BR. 11-12

SADRŽAJ

Zlatko Kušan: Stazama Srednjeg Velebita	241
Dr Željko Poljak: Godovska pećina	245
Dr. Željko Poljak: Na vrhu Poljske	248
Mehmed Salkić: Nevolje s Osječenicom	251
Lota Arh: K-2	257
Hrvoje Malinar: Pokušaj tumačenja jednog paradoksa u jami Puhaljci na Velebitu	259
Dr Radivoj Simonović: Planinarske kuće na krivom mjestu.	263
Dr Željko Poljak: Planinarski dom u Zagrebu	269
Branimir Špoljarić: Strah	271
Nenad Švedek: Matterhorn	272
»Glasam za Himalaje« – »Ma, kakvi Himalaji!«	273
Planinarska speleologija u Hrvatskoj 1963–5.	279
Slav. Smolec: Moj prvi dodir sa speleologijom	282
Vijesti	283

Slika na naslovnoj stranici: Dvorana pred slapom »Viktorija« u spilji Veternici na Medvednici kod Zagreba

ZLATKO KUŠAN, Zagreb

Stazama Srednjeg Velebita

Kako je Velebit doista kamenit najbolje znaju radnici i inžinjeri, koji ovih dana probijaju novu trasu moderne ceste Karlobag — Oštarije — Gospic. Međutim za njih ta kamenitost ima pretežno samo značenje prometne zapreke, a ne romantičke jednoga kraja. Vrtoglavu liticu za njih je objekt koji treba podrediti cesti; za planinara to je bizarno djelo prirode, prema kojem su djela nekih naših »kraških« umjetnika-skulptora tek loša imitacija. Planinareći dosta po Velebitu puno sam razmišljao što zapravo tu planinu tako posebno odvaja od svih ostalih, što joj daje onu posebnu draž? I došao sam do zaključka da je to kombinacija ovih elemenata: silno mnoštvo kamena u svim mogućim oblicima, blizina mora i široko nebesko prostranstvo, koje nam se otvara gdje god se na Velebitu nalazili. Neke naše južnije primorske planine, osobito npr. Biokovo, imaju možda slične karakteristike, no samo slične, jer na Biokovu vapnenac nije ni izdaleka onako čist kao na Velebitu, a po oblicima nešto slično nalazimo još jedino na Bijelim i Samarskim stijenama u Gorskom kotaru. U našim najposjećenijim planinama, Alpama, vapnenac je trošan i razdrobljen. Ako čovjek nije tamo na kakvom oštrom grebenu, tada mu je barem polovina nebeskog suda zastrašila okolnim brdima.

Zanoseći se Velebitom, koliko god čovjek bio uvjeren u istinitost takvih misli, ipak dolazi u nedoumicu sudeći po slabom posjetu ovoj planini — nije li to sve samo subjektivno osjećanje. Dok su domovi na Zavižanu, pod Visočicom ili na Štirovcu još kako tako posjećeni, onaj na srednjem Velebitu, na Bačić-kosi, gotovo nikada nema posjetilaca. Ipak, ovaj dio Velebita, premda tako malo posjećivan i tako malo poznat našim planinarima, po mome mišljenju nikako ne zaslužuje takav nehaj. Ovi reci su pokušaj da se opravda ta tvrdnja.

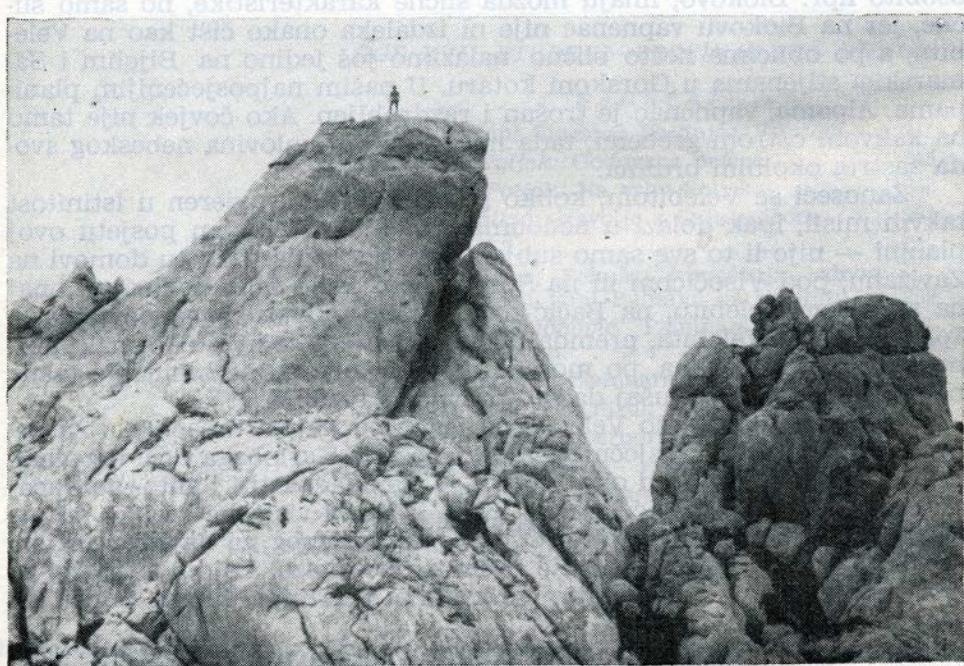
Prije svega ovaj dio Velebita je jedan od najpristupačnijih. Za nešpuna tri sata hoda prosječni planinar može iz Karlobaga doći do planinarske kuće na visini od oko 1100 m. Može se koristiti i auto-saobraćaj na cesti Karlobag-Gospic i na taj način svladati visinska razlika od gotovo 1000 metara. Kod mjesta Oštarije, smještenog na najvišem dijelu ceste Karlobag—Gospic počinje Premužićeva staza, kojom se može za dva sata stići pod Kosu i zatim se kratkim i strmim putem popeti do planinarske kuće.

Iako jedna od odlično konstruiranih i smještenih kuća, ona je sada vrlo trošna i vlažna, pa ako se ne izvrše bar najnužniji popravci, u najskorije vrijeme postat će ruševina. Ovdje će se osjećati nelagodno čak

i oni planinari, koji nemaju velike zahtjeve u pogledu komfora — pogotovo noću, kad se krov počne tresti od iznenadnog vjetra, a miševi stanu izgrizati hranu koju je planinar mukotrpno ovamo donio na svojim leđima. Osim desetak pokrivača, nekoliko lonaca, dva lavora, pet rolejke i trošne peći, tu nema ničeg drugoga. Nema ni domaćina, no tim bolje — planinar se neće susresti s neljubaznim pogledima.

Lijepa je šetnja od kuće na Čopin vrh, Soline, nešto dalje na Bačić kuk, gdje se nalazila kutija sa žigom, i na Budakovo brdo, a interesantna je i Ograđenica sa ostacima predratne planinarske kuće mimo koje vodi put na najviši vrh Srednjeg Velebita — Šatorinu. U mjesecu svibnju, a i kasnije, Šatorina je još sva u snijegu. Oblik joj je karakterističan i odgovara imenu koje nosi. Od lakših izleta najzanimljiviji je onaj na Bačić kuk, zapravo na čitav niz kukova koji se na jugu nadovezuju na Kizu i Alaginac iznad Crnog Dabro. Na jednom mjestu kukovi zatvaraju prostor poput amfiteatra, koji radi okolnih visokih stijena poprima divlji izgled. Najviši od Kukova dosta je teško pristupačan pa je zbog toga postojala nada da kutija sa žigom ne će tako brzo nestati s njegovog vrha. Međutim već nakon godinu dana žig je nestao, a neki vajni lovac — vjerojatno kradljivac — ostavio je svoj žig — kutiju prosviranu puščanim metkom. Zajedno s čestim tragovima medvjeda svaki posjet Bačić kuku pruža nešto novo i zanimljivo. No ono što će uzbuditi i najhladnokrvnijeg planinara sigurno je pogled na more sa otocima.

Čopin vrh kao da je posebno stvoren za promatranje, jer je najbliže moru. Nekad je pogled tako lijep da se vide i oni najudaljeniji otoci

Na vrhu Kize u srednjem Velebitu Foto: Dr. Ž. Poljak

Planinska kuća na Bačić kosi

Foto: Dr. Ž. Poljak

pa čak i talijansko kopno. Dakako da je to vrlo rijetko — obično ujutro kroz par sati nakon kišne i burne noći. Inače je bura dosta česta pojava u ovim krajevima, ali suprotno našim kontinentalnim shvaćanjima ona je za stanovnike ovih krajeva sinonim za lijepo i suho vrijeme, ali vjetrovito i nepogodno za poljoprivredne kulture. Budući da vjetrovi uvijek pušu okomito na pravac pružanja Velebita to je gotovo sasvim lako ustanoviti kakvo se spremi vrijeme. Kada se burni oblaci uspiju probiti preko velebitskih vrhova prema moru sigurno je da će nastupiti lijepo vrijeme. Srednji dio Velebita iznad Karlobaga čini jednu veliku uvalu, što olakšava prodiranje toplog zraka s mora, pa su ovi krajevi i iznad 1000 metara dosta topli i sušni. To je vjerojatno uslovilo i rast nekih vrlo rijetkih biljaka. Jedna od najrjedih svakako je Degenia velebitica, sitna biljka prizemnog rasta. Osim na nekoliko mjesta na Južnom Velebitu živi još samo ovdje u svega dvadesetak primjeraka na obroncima jednog vrha (ime hotimice ispuštam u interesu biljke). Posebni je doživljaj naći se pred tim djelom prirode, koje na čitavom svijetu postoji samo ovdje na Velebitu. Degenia raste samo na jako pokretnim tlima (točilima) uz biljke koje kao i ona imaju vrlo dugo korijenje. Polako je u izumiranju, jer se tlo sve više učvršćuje, prerasta ga trava i druge biljke zbog čega život Degeniji postaje nemoguć. Ovdje čovjek može na vrlo lak način uočiti sličnosti biljne i društvene sociologije. Ovdje se zbiva i jedan interesantan paradoks, naime da priroda sama uništava jedan svoj dio i to do te mjere, da jedna biljna vrsta ide k svom totalnom istrebljenju. Možda bi čovjek svojom intervencijom mogao nešto učiniti. Jedna ekipa Zavoda za zaštitu prirode pregledala je ovo područje, pa će možda uskoro biti u cijelosti zaštićeno. No za-

štita ovaj puta ne bi smjela biti uperena, kao što je to uobičajeno, protiv ljudskog djelovanja na prirodne odnose, već obrnuto. Tako sada u farmaceutskom Botaničkom vrtu raste nekoliko primjeraka ove biljke, koji, iako teško, ipak donose sjeme. Za razliku od Degenije, koja je tako malobrojna, ovdje raste u velikoj masi *Sibiraea croatica*, inače također rijetka biljka. To je oveći grm zelenih duguljastih listova i crvenkaste stabljike. Ima ga na obroncima Velinca, Velikog i Malog Brizovca sve tamo do sela Pejakuše. Tu raste u tako velikom broju da i ne izgleda kao raritet. Domaći ljudi Sibireju i ne poznaju, a kako ona nema ljekoviti značaj nitko je ni ne uništava.

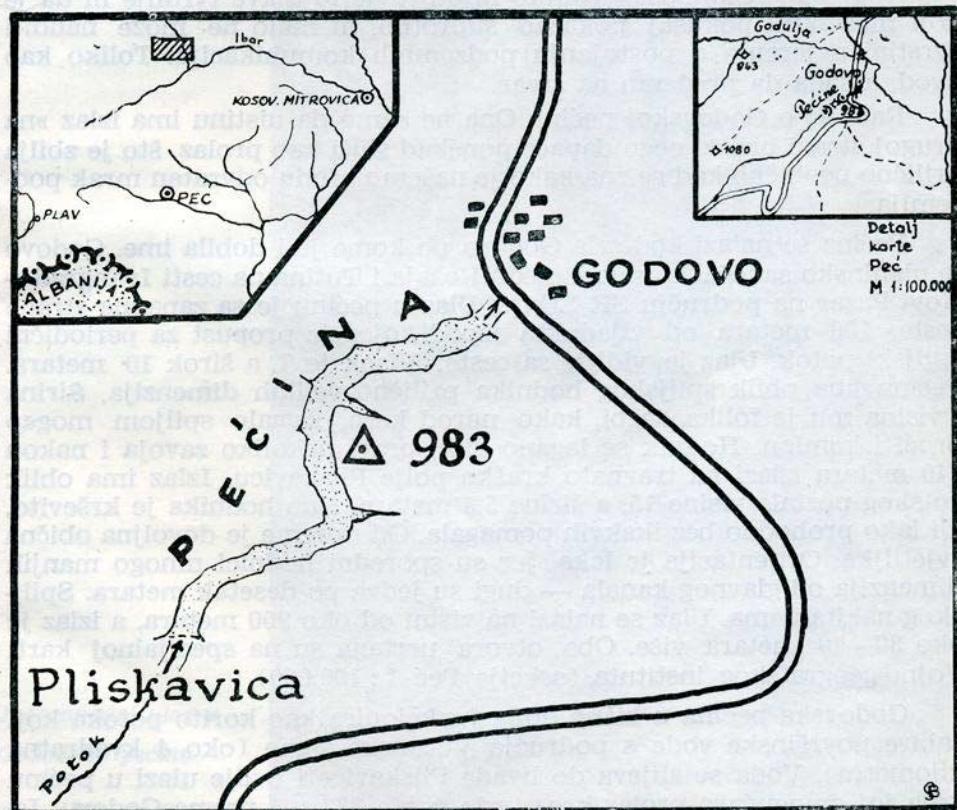
Možda je isti uzrok, koji je ovdje uslovio rast ovih endemičkih bijaka, naime dosta tople zračne struje na relativno velikoj nadmorskoj visini planine, uvjetovao da su tu nastala i vrlo interesantna naselja kakva ne nalazimo drugdje na Velebitu. To je niz naselja pod imenom Dabri. Domaći ljudi smatraju da su ovdje prvobitno bile kažnjeničke kolonije u kojima su kažnjenici vjerojatno vršili sjeću i obradu drva. Zbog blage klime i plodnog tla (široke okrugle ili dugoljaste kraške depresije sa izvanredno plodnom zemljom) razvila su se ovdje naselja unatoč visini od oko 800 metara. Jedan za drugim nižu se Crni Dabar, Došen Dabar, pa Baćić duliba i Došen plana. Po prirodnom bogatstvu i broju stanovnika prvo mjesto pripada Crnom Dabru. Ovdje smo našli dobrog prijatelja u Josi Tomljenoviću. Gosta običava počastiti crnom kavom i gustim mlijekom. Od sve njegove djece, devet kćeri i jedan sin, nitko ne živi više s njim tamo u »brdusinah« — jedino su ostali on i njegova baba. Rasap njegove obitelji posljedica je teških životnih uvjeta u ovom kraju. To je ujedno problem koji pogoda sva Velebitska naselja, a izgleda da najviše dolazi do izražaja u Skorupovcu i Pejakuši. Radi se o slabim, bolje rečeno nikakvim uvjetima za privređivanje. Razborit čovjek, iako s nostalgijom, poželjet će da se taj proces raseljavanja i napuštanja rodne grude samo još više ubrza. Zgrade koje ostanu prazne mogile bi poslužiti kao vikend kućice, u kojima bi njihovi stanovnici provodili samo svoj odmor, a ne i čitav život. Osmoljetka u Ravnom Dabru danas u svim razredima zajedno ima samo tridesetak učenika. Tihi ali vrijedan odgojni posao predano obavlja učiteljica Magda sama samicata. Ona izdaje svjedodžbe i svojoj vlastitoj djeci. Za razliku od Dabara djeca iz Pejakuše nisu tako sretna: njih naime vodi dugačak put do jadranske magistrale, a onda školskim autobusom do škole u Karlobagu. Po zimi se naravno često ostaje doma. Pejakušu treba istaći kao osobiti velebitski kuriozum. Tko želi vidjeti kako su ljudi živjeli prije stotinjak i više godina može to doznati u Pejakuši. Istina, velebitski zanos će malo splasnuti nakon toga, ali zato će opća predodžba biti upotpunjena. Velebitski kamen je različit već prema tome tko ga promatra i s kojeg stanovišta. Kod planinara izaziva divljenje i hvalospjeve, ali za ljude iz Pejakuše doista je proklet.

Ali koliko god bio za nekoga lijep, a za nekoga proklet ovaj dio Velebita postepeno pada u zaborav. Interes gube i stanovnici Pejakuše i Dabara, a da ne govorimo o stanovnicima Karlobaga i Gospića. Tek rijetko zaluta ovamo po koji planinar ili biolog, ali on unatoč starim planinarskim tradicijama u ovom dijelu Velebita svojom pojavom sve više izaziva senzaciju.

Godovska pećina

Postoje tri vrste predmeta, koji neodoljivo privlače narodnu maštu. To su groblja, stare gradine i pećine. Interes za groblja je, naravno, samo teoretske prirode i kreće se isključivo u mističkim i apstraktnim sferama. Ispoljava se osobito za dosadnih i dugih zimskih večeri u obliku jezivih priča o vukodlacima, štrigama i sličnim folklornim monstrumima od kojih se ježi koža na ledima. Međutim, čitava stvar i završava na pričama, jer tko bi, sačuvaj bože, otisao možda na groblje da provjerava takve stvari, i još k tome noću, kada ta opaka čeljad navodno ima svoje radno vrijeme.

Posve je drugačija stvar sa starim srednjovjekovnim gradinama. Tu interes narodne mašte poprima posve konkretnе i materijalne oblike i nema nikakve veze s natprirodnim temama. Radi se naime o zakopanom blagu. Sa sigurnošću se može ustvrditi da u našoj zemlji ne postoji gradina bez priče o zakopanim dukatima, zlatu ili sličnoj robi vrlo kurentne vrijednosti. Zanimljivo je da narod najčešće i ne vjeruje u vlastite priče o vukodlacima, vješticama i individuima slične sorte, ali u

skrivena blaga vjeruje čvrsto i nepokolebivo. Najbolji dokaz za to je činjenica da nema gradine koja nije bar jednom postala žrtvom zlatne groznice. Neuspjeh iskapanja zaboravlja se u nevjerljatno kratkom roku, ponekad dok još žuljevi od kopanja nisu ni zacijelili.

Treći zahvalni objekt narodne mašte su pećine i jame. Nećemo se upuštati u klasifikaciju svih mogućih legenda i naklapanja o tajnama mračnog podzemlja. Spomenut ćemo samo da narod od spilja zazire još više nego li od groblja. Unatoč basnoslovnim bogatstvima koja su navodno naši pretci posakrivali u spiljama, njihovi potomci će radije noću na groblje, nego li danju pod zemlju. Jer tko bi bio tako lud da prilazi leglu zmija otrovnica i druge odvratne, tko zna kakve sve još opasne i ogavne gamadi.

U svim pričama koje su vezane uz spilje ima jedan zanimljivi detalj, koji se tako često i uporno ponavlja, da ga možemo smatrati kao nekim pravilom: odvaži li se tko da krene u podzemlje, svakako će izaći na svjetlo dana na nekom drugom mjestu, daleko od ulaza, obično s druge strane brda. Put kroz podzemlje može trajati sat, dva ili tri sata hoda; u tom pogledu nema sitničavosti. Uostalom, »sat vremena« kod naših gorštaka se ne mora podudarati sa šezdeset minuta, jer je to prilično neodređeni pojam. Nešto poput tradicionalnog bosanskog »dok popušiš cigar duhana«. Okolnost da nitko nije provjerio takve tvrdnje ili da je koji možebitni pokušaj pokazao suprotno, ni malo ne može nauđiti čvrstini uvjerenja o postojanju podzemnih komunikacija. Toliko kao uvod, a sada da pređemo na stvar.

Radi se o Godovskoj pećini. Ona ne samo da uistinu ima izlaz »na drugoj strani brda«, nego dapače ponekad služi kao prolaz, što je zbilja prilično neobično kad se zna kako je našem narodu odvratan mrak podzemlja.

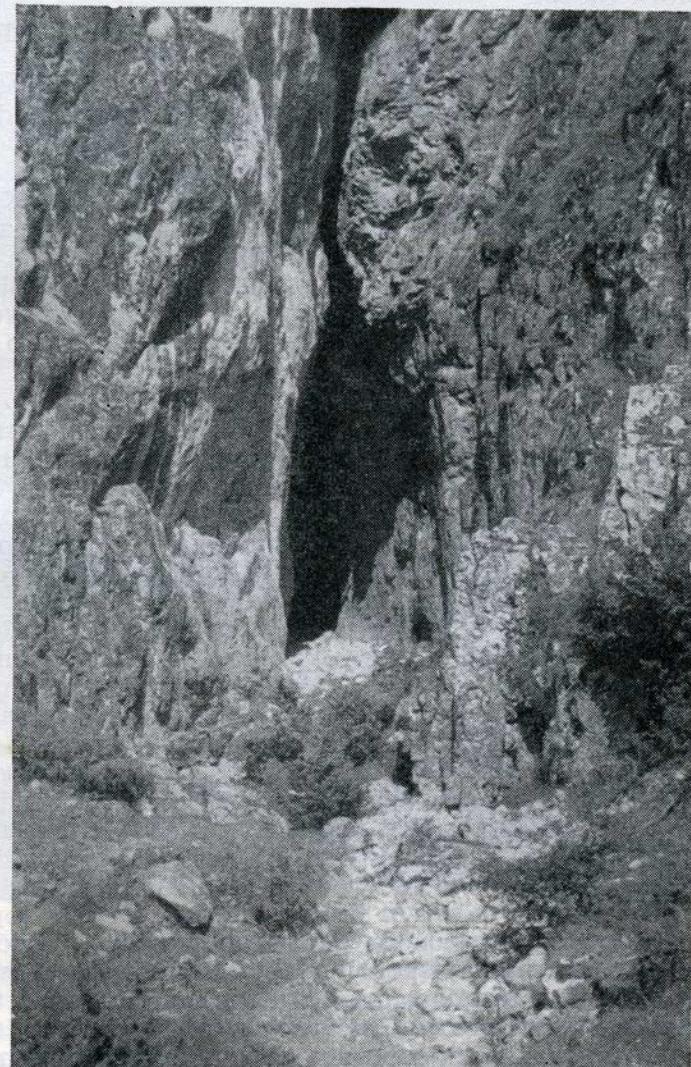
Pećina se nalazi kod sela Godova po kome je i dobila ime. Godovo je planinsko sandžačko selo između Rožaja i Tutina na cesti Ivangrad—Novi Pazar na području SR Srbije. Ulaz u pećinu je sa zapadne strane ceste, 100 metara od vijadukta ispod kojeg je propust za periodični spiljski potok. Ulaz je vidljiv sa ceste. Visok je 7, a širok 10 metara. Pećina ima oblik spiljskog hodnika prilično velikih dimenzija. Širina i visina mu je tolika da bi, kako narod kaže, zamalo spiljom mogao proći i kamion. Hodnik se lagano diže, pravi nekoliko zavoja i nakon 240 metara izlazi na travnato kraško polje Pliskavicu. Izlaz ima oblik gotskog portala visine 15, a širine 5,5 metara. Dno hodnika je krševito, ali lako prohodno bez ikakvih pomagala. Od opreme je dovoljna obična svjetiljka. Orientacija je laka, jer su sporedni hodnici mnogo manjih dimenzija od glavnog kanala — dugi su jedva po desetak metara. Spiljskog nakita nema. Ulaz se nalazi na visini od oko 900 metara, a izlaz je oko 30—40 metara više. Oba otvora ucrtana su na specijalnoj karti Vojno-geografskog instituta (sekcija Peć 1 : 100.000).

Godovska pećina u kišno doba funkcioniра kao korito potoka koji sabire površinske vode s područja Vučanske šume (oko 4 kvadratna kilometra). Voda se slijeva do livade Pliskavice i ovdje ulazi u pećinu koja joj omogućava prolaz kroz brdo (kota 983 m) prema Godovu. Is-

pod sela potok utječe u riječicu Godulju, pritoku rijeke Ibra. Za vrijeme rata Godovska pećina je služila kao skrivenica za oružje. Zanimljivo je da ljudi ni danas ne zaziru od ulaženja u pećinu. Djeca i čobani iz Godova, dapače, katkad radije odlaze na Pliskavicu kroz spilju nego zaobilaznim putom ili cestom, i to smatraju izvjesnom atrakcijom.

Planinari i speleolozi, koje slučajno put nanese cestom Ivangrad-Novi Pazar, učinili bi propust kad usput ne bi posjetili taj vrlo pristupačni i instruktivni speleološki objekt. Prolaz kroz Godovsku pećinu je zanimljiva i laka ekskurzija i kao kuriozitet pruža posebni čar svojim posjetiocima.

Ulični bojni znakovi
na stijenama

Jugozapadni ulaz u
Godovsku pećinu

Foto: Dr. Ž. Poljak

Na vrhu Poljske

Pomisao na Rysy, najviši vrh Poljske, uvijek me baca u izvjesnu tugu i neraspoloženje. Ne samo Rysy nego i čitave Tatre djeluju nekako turobno. Možda u stvarnosti i nije baš tako, ali mi, s juga, ne možemo se oteti takvom utisku. Navikli smo na dinarski kras, na bijeli vapnenac, na planine koje pršte od svjetla čak i za nevremena. A Tatre, njihove tamne eruptivne stijene, glečerska jezera u kotlovima od ljučastog, gotovo crnog granita, i za najljepšeg vremena teško mogu izazvati radost.

Već prilikom mog prvog susreta s Rysyjem prije sedam godina osjetio sam se potišten i sumoran. Ljeto je bilo na izdisaju, a kišni oblaci ovili su vrh neprobojnim plaštem i svaki čas ronili kišu suza.

Na dnu kamenitog kotla, tisuću metara ispod Rysyja, nalazi se Morsko oko, najljepše jezero Poljske. Na njegovoj obali u planinarskom domu čekali smo na lijepo vrijeme. Pridružili smo se poljskim planinarima, koji su također beznadno čekali. Kratili smo vrijeme zajedničkim sijelima. Uzajamno smo se darivali najmilijim pjesmama. Zašto su Poljaci uvijek tako ozbiljni? Čak i kada pjevaju ozbiljni su do neveselosti. Da li je to možda trag teške prošlosti i nesretne sudbine ovog dragog naroda? Tko bi znao nabrojiti sve poljske katastrofe počevši od onih nesretnih povijesnih dioba pa do Osvjencima, Katinske šume i razaranja Varšave.

*

Da bi sve bilo u skladu s takvom atmosferom, gorska služba za spasavanje imala je tih dana mnogo posla. Mokre stijene, neiskusni penjači, a volja jača od stvarnih mogućnosti. Iskustva stečena u jednoj jedinoj planini, u Tatrama, jer drugih planina Poljska i nema. Hrvatski alpinisti odmah zaboravljaju svoje penjačke planove i spremno priskaču u pomoć poljskim spasavaocima. Prijateljstvo posađeno u nesreći hvata uvijek najdublje korijenje. Već slijedećeg dana poljske novine odaju priznanje i zahvalnost. Ugladenost Poljaka nema preanca među slavenskim narodima, ali ipak, to nije bila samo uglađenost. Osjetili smo to na zajedničkim sijelima, na planinskim stazama ili kad bi tražeći konak pokucali na vrata prepunjenoj planinarskog doma. U tim sumornim danima upoznali smo sjajnog druga i vrsnog alpinistu Jana Dlugosza. Radi njega i pišem ove retke.

Zvali smo ga od milja Janek. Nismo ga zavoljeli samo mi. Premda tek u tridesetoj, svuda je susretan s pažnjom i simpatijama. Njegovi penjački uspjesi i planinarski literarni rad pribavili su mu opće poštovanje. Sedam dana bio nam je drug i vođa. Njegova prisutnost otvarala nam je sva vrata. Bio je ozbiljan, ali pun topline — uvijek i za svakoga. Njegov poetski lik odisa je nečim tragičnim. Bio je to produhovljeni tip poljskog intelektualca. Vitak, odjeven u tamno, nosio je naočale. Impresionirao je i svojom šutnjom. Sjećam se kad smo šuteći stajali na obali Morskog oka. U tom mračnom kotlu s pokrovom od oblaka zajedno smo trnuli pred paklenim scenama, koje su

improvizirale granitne stijene i pramenovi magle. Čekali smo neće li se Rysy smilovati i odbaciti s tjemena svoj olovni oblačni veo. Čekali smo uzalud. Nismo stavili nogu na njegovo tjeme. Otjerala nas je hlad-

Morsko oko
i Crno jezero
s puta na
Rysy.

noća i prvi snijeg. Ipak nismo radi toga bili očajni. Rysy je i sa svog podnožja pružio nezaboravni doživljaj. Njegova impozantna pojавa i vladarski položaj nad golemlim ledenjačkim amfiteatrom, bila je dovoljno snažna da osvoji zauvijek naše osjećaje.

Janeka nažalost nikada više nisam sreo. Nismo se ni dopisivali. Vrijeme i udaljenost učinili su svoje. Ali nikad ga nisam zaboravio. Poljska, Rysy, Morsko oko i Janek za mene su uvijek značili jedno. U svojim mislima nikada ih nisam mogao promatrati odijeljeno. Oni su se stopili u jedinstvenu uspomenu.

*

Sedam godina kasnije, evo me ponovo u Poljskoj. Ljeto je godine 1965. Put me nanio u Krakov, Janekovo rodno mjesto. Adresu sam mu zaboravio, ali znam: ljetno je doba, naći će ga negdje u Tatrama. Dovoljno je u bilo kojem planinarskom domu pitati, Janeka svi poznaju i vole. Sedam godina nije moglo izmijeniti karakter kao što je njegov. Producim u Zakopane, poljski Chamonix. I opet se rasplakala ta nesretna kiša, zar ni ovaj puta nećemo na Rysy? Zakopane su prava planinarska košnica. Prilazim grupi poljskih alpinista, pitam za Janeka.

— Zar ne znate?

— Ne znam.

— Poginuo je u Tatrama, ima već nekoliko godina, okliznuo se sa stijene. Još danas žalimo za njim. Odvest ćemo Vas na njegov grob, tu je nedaleko, mi smo ga, alpinisti, podigli; treba da vidite.

U Zakopanima postoje dva groblja, jedno za obične ljude, a drugo za one koji i nakon smrti žive u svojim djelima. Na ovom posljednjem nalazi se osovlijen kameni obelisk, neotesana gromada granita dovezena iz Tatra, ovijena penjačkim užetom. U stijeni je uklesano: »Ovdje počiva Jan Dlugosz, poljski literata, pobjednik Petit Drua, poginuo u Tatramama.«

U Tatre sam otišao sam.

*

Opet se krećem poznatim putovima. Evo me na obali Morskog oka! Planinarski dom je pun izletnika, obala vrvi od naroda. Nacionalni je praznik Poljske, stotine autobusa dovezlo je poklonike prirode u ovaj najljepši kutak Poljske. Ali sve je uzalud. Ne mogu se odhrvati samoći koja me tišti kao mora.

Vrijeme je tmurno, Rysy samo povremeno izviruje iz magle. Tražim neku grupu planinara da joj se priključim, ali danas na Rysy kao da baš nitko ne kani. Krećem sam. Četiri sata preko stijena i snježnika na visinu od 2.503 metra. Na vrhu mramorna ploča: »Vladimir Ilić Lenjin popeo se na Rysy 1913. godine«. Kraj ploče sjede planinari. Ovamo su došli sa slovačke strane: jedan Mađar, jedan Slovak, i jedan Nijemac sav načičkan fotografskim priborom. A sada i jedan Hrvat. Otvaram kartu Tatra, poklon od pokojnog Janečka. Slovak zaviruje u kartu, ugleda Janečkovu posvetu i čudi se:

— Poznavali ste Jana Dlugosza?

— Zatim se čudim ja, ta odakle ga on zna!

— Južna strana Tatra je slovačka, ali za Janečka nije postojala granica.

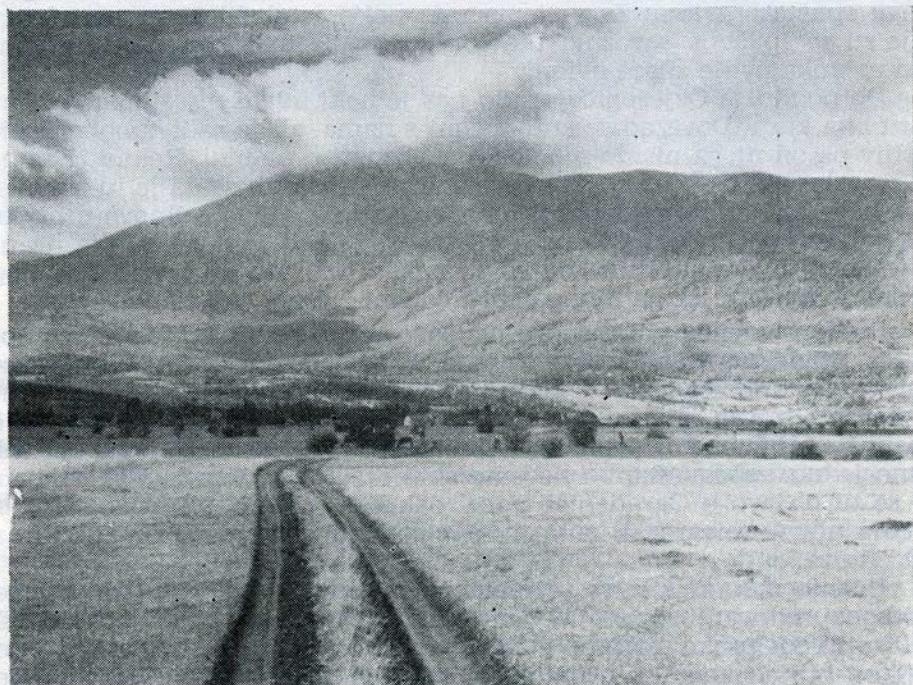
Rysy je opet stao mamiti oblake svome vrhu, hladni vjetar prodirao je do kosti. Nijemac i Mađar prvi su napustili njegovo tjeme, Slovak se također spremao na povratak. Bacio je posljednji pogled u dubinu na poljsku stranu do tamne površine Morskog oka i rekao:

— Uvijek je to oko tako tužno, kao da je puno suza.

Nevolje s Osječenicom

Prošle godine sam objavio u »Našim planinama« svoje »Nevolje sa Ličkom Plješivicom«. Ovaj puta želim ispričati svoje nevolje sa Osječenicom, koje su bile još veće nego one sa Plješivicom. Prije svega želio bih kazati da nemam iskustva u pisanju, ali ću pokušati iznijeti sve o-nako kako bih to ispričao, jednostavno i kratko.

Početkom jeseni dođe službenim poslom u Bihać urednik »Naših planina« dr Željko Poljak i nagovori me da odem na Osječenicu. Nitko još nije pisao o toj visokoj bosanskoj planini, kaže on, nepoznata je planinarima i trebalo bi je obići, pa napisati kakva je i šta ima tamo da se

Osječenica iznad Medenog polja

Foto: Dr. Ž. Poljak

vidi. Njegov prijedlog je bio da u nedjelju ujutro krenemo autobusom do Medenog polja kod Bosanskog Petrovca i da se odavde popnemo na vrh Osječenice, te da istog dana na veče siđemo na drugu stranu u Martin Brod i vlakom se vratimo kući. Plan je bio dobar, ali sam sumnjaо da je to moguće izvesti u jednom danu. Tko je imao pravo vidjet će se kasnije. Ispočetka se malo nećkah, jer nisam baš najboljeg zdravlja. Ipak pristanem na ovakav plan jer pored Plješivice i Osječenica spada u područje rada našeg planinarskog društva »Plješevica« i red je da bihaćki planinari ne zaostanu kod upoznavanja okolnih planina.

Kao što je bilo dogovoreno, nademo se u nedjelju ujutro na autobusnoj stanici. Prtljage nije bilo mnogo; hrane koliko treba za jedan dan i razne druge stvari koje bi mi mogle zatrebatи. Tako sam ponio malu stolicu za rasklapanje, gumeni zračni jastuk, malo čebe ako ustreba i razni drugi sitni pribor. Željku to bi čudno i pomalo smiješno, ali kao što se poslije pokazalo ni njemu ne bi krivo da se time okoristi. Njega je najviše mučila briga radi nesigurnog vremena i loše meteorološke prognoze, ali ja iz iskustva tome ne pridajem mnogo vjere.

Devet kilometara prije Bosanskog Petrovca iskrcamo se iz autobusa, i nađemo se na rubu Medenog polja. Polje je dugo oko sat hoda. S druge strane polja uspravno se diže do oblaka Osječenica. Vrh joj je nažalost bio u oblaku, ali kako je duvao snažan vjetar nadali smo se da će ga otjerati dok se mi uspnemo. Put preko Medenog polja ugodan je i lijep. Polje je obraslo sočnom zelenom travom, a tako je ravno da se mogu spuštati avioni. Za vrijeme rata polje je služilo kao aerodrom, gdje su se spuštali saveznički avioni, a i sada prilikom svečanosti na dan ustanka ovdje silaze avioni.

Do podnožja Osječenice pratilo nas je neki mlađi mještanin, jer mu je tu bila kuća. Dovezao se autobusom s nama, ali je radi Zubobolje bio šutljiv pa od njega nismo mogli ništa doznati o planini. Rekao je samo da na vrhu raste cvijet koji se zove šterma. Dosjetih se da je to runolist i da je to ime dobio po zvjezdicama koje su označavale činove u bivšoj austro-ugarskoj vojsci (Stern = zvijezda). Znao sam od ranije da na Osječenici ima runolista, da ga je nekad bilo mnogo i vrlo krupnog. Danas je rijedak jer ga mnogo beru čobani i drugi prolaznici.

Preko Medenog polja sporo napredovasmo radi snažnog suprotnog vjetra. Stignemo do podnožja planine. Tu na ulazu u gustu šumu nalazi se izvor Ograđenica i pored njega lugarnica. Nađu neki seljaci s drvima iz planine i mi ih pitamo za put. Govorili su nam o nekoj novoj cesti i napuštenoj šumskoj pruzi u planini, ali tako nejasno, da smo shvatili samo jedno: zalutat ćemo i nećemo stići do Martin Broda. Rekoše nam da se tu na izvoru Ograđenici treba oskrbiti vodom, ali ta voda ne bi valjala ni za umivanje a kamo li za piće i mi krenemo u planinu praznih čutura.

Uđemo u šumu i tu se privremeno rješimo vjetra koji nas je ometao u napredovanju preko Medenog polja. Najprije pokušamo pronaći put koji vodi preko planine u Očijevo, jer se od tog puta najlakše potpići na vrh. Uskoro se nađemo na strmini koja je sva bila ispresjecana kolnicima i vlakama u raznim pravcima, a nigdje nikakve markacije. To nam dozlogrdi pa udarimo pravo uzbrdo bez obzira na put. Nakon tri sata uspona i jednog kraćeg odmora dođemo do stijena, pa ih zaobiđemo s lijeve strane i izademo na greben. Tu nas dočeka jak vjetar da nas umalo ne surva u dubinu. Trebalо je napredovati i četveronoške za svaku sigurnost.

Vrh je nažalost još uvijek u oblacima i Željko kaže, šta ćemo gore, bolje da produžimo u Martin Brod. Ja mislim da je izlet promašen ako ne dosegnemo vrha, što nam je i cilj, a želio sam naći i runolista. I mi ipak krenemo u oblak. Travnatom uvalom između Velike i Male Osječenice uspnemo se pod Kamen, kako zovu najviši vrh Osječenice i ovdje se kroz klekovinu probijemo na vrh do betonskog stupu. Po njemu pre-

Kanjon Unca

Foto: Dr Ž. Poljak

poznamo vrh. Usput nadem nekoliko runolista. Mali primjerci, ali za mene veliko veselje. Magla je priječila svaki vidik, a vjetar je onemogućavao boravak na vrhu. Pedeset koraka zapadno pod vrhom pronađem polupećinu, zaklon od nevremena da bolji ne može biti. Ovdje ručamo, a u obližnjim kamenicama se napijemo. Bile su pune vode nakon nedavnih kiša.

Vrh je ravnica, duga uska i krševita. Ima tu dosta klekovine, ali je niska. Na jugozapadnoj strani pod vrhom ima okomitih stijena i osamljenih kamenitih oblika. Po lijepom vremenu ovdje bi bio užitak boraviti, ali vjetar i oblaci ubrzo nas otjeraju. Željko je pored dva foto-aparata ponio i dogled, ali radi magle nikakve koristi od toga. Uvalom između V. i M. Osječenice siđemo u šumu, predemo bivšu šumsku prugu i evo nas na nekoj cesti. Nema je na karti, izgrađena je nedavno. Krenemo cestom i uskoro eto raskršća. Ja bih desno no Željko neće. Više mu se sviđa lijevo jer u tom pravcu cesta silazi. On se poziva na zemljopisnu kartu, a ja na osjećaj za orientaciju. Ispalo na njegovo i mi krenemo lijevo — u zao čas. Nakon tri kilometra uvidamo da ova cesta vodi prema Oštrelju. Nema druge nego natrag, pa onim drugim pravcem. Tako izgubimo sat dragocjenog vremena. Bilo je posve oblačno, sumrak u šumi, pet sati poslije podne i mrak blizu. Poče pomalo i kiša. Nigdje žive duše da pitamo za put. Martin Brod daleko još oko tri sata hoda, a mene poče boljeti koljeno. Vratila mi se stara bolest, radi koje sam jednom morao prekinuti uspon na Plješivici i na konju sići u Korenicu.

Dolina Une kod Martin Broda

Foto: Dr. Ž. Poljak

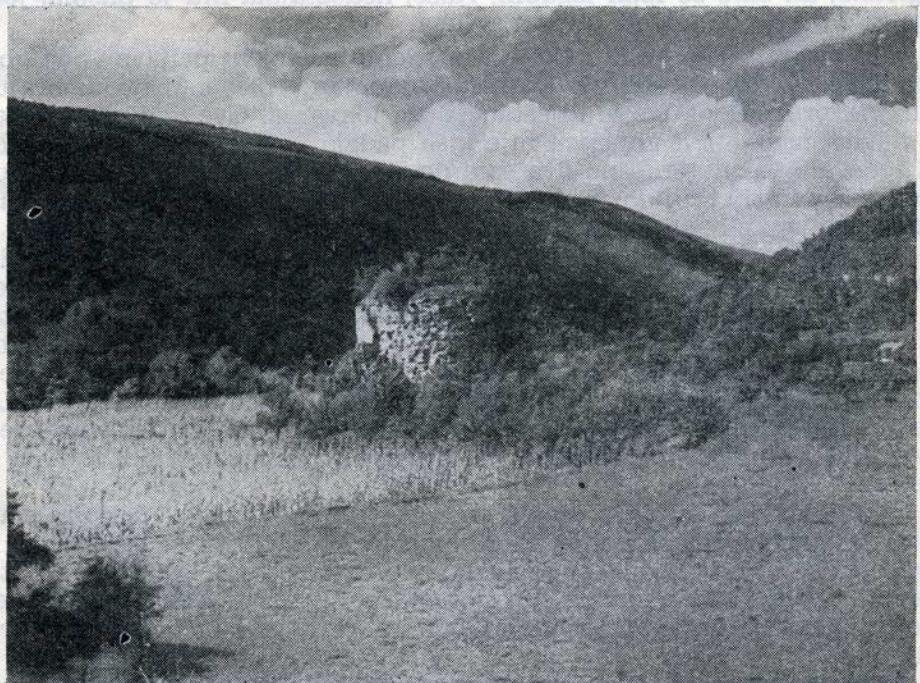
Polagano se vučemo kroz guste nepregledne šume, ali uskoro nesta ceste. Kamo sada? Nemamo busole i krenemo u šumu na sreću. Srećom nađemo pravi put. Taman pada mrak, kad mi iz šume izademo na bunar zvan Šiljak. Dovle smo imali sreće. Pod nama visoravan Očijevo široka bar 6—7 kilometara, a iza nje dolina Une i u njoj Martin Brod. Ovdje se malo odmorimo, ali vlak ne čeka, treba brzo dalje. Sada su tek počele prave nevolje. Pao potpun mrak da ne vidiš prsta pred nosom, jer je oblačno, a mene koljeno muči sve više.

Naiđemo na neki put. Željko kaže: desno, a ja ovaj put lijevo! On-dje u šumi poslušah ja njega pa ispade krivo. Ovaj put posluša on mene pa ispade i opet krivo. Puta uskoro nesta, a mi se nađemo na strmini. Pipam štapom pred sobom ko slijepac da se ne strovalim u provaliju, a Željko se drži mog ranca da me ne izgubi. Stalno me nagovara da krenemo desno, jer ćemo zalutati u kanjon Unca, a to bi nas moglo i glave koštati. Ipak, mi nastavimo pravo pipajući po mraku. Teren je strm i kamenit. Ponegdje zapnemo i za koji trn. Tako smo išli još oko dva sata. Željko navalio da na prvom ravnijem mjestu prenoćimo, pa da sutra nastavimo. Nisam se mogao složiti s time da noćimo u ovoj pustoši. Želja mi je bila da svakako još danas stignemo na vlak, ma koliko me boljelo koljeno. Moji kod kuće bit će u brizi ako se još danas ne vratim.

Krenemo naprijed, ja prvi i Željko za mnom. Odjednom mi nestade tla pod nogama i ja propadnem u dubinu. Gotov sam! — povičem. Zauustavim se na dubini od nekih tri metra, a za mnom se dokotrlja sva

sila kamenja i pijeska. Ipak sam dobro prošao, samo jedan uboj na ruci. Pipam oko sebe. Nalazim se u jami. Željko me doziva odozgo, mnogo se prepao. Javljam mu da sam živ i čitav, da iz jame vodi neki prolaz na drugu stranu i neka zaobide to opasno mjesto. No on hoće za mnom, boji se da se ne odvojimo. Nemoj, kažem, opasno je, nastradat ćeš. A on: ako si mogao ti i ja ču — pa se otisne. I njega zasu zemlja i kamenje, puni su mu bili džepovi i cipele, a zadobio je i ogrebotine po leđima. Kad se umirilo kamenje, izvučemo se iz te jame i nastavimo put nekom jarugom sve dok ne ugledah neku stazu. Evo staze rečem. Gdje ti je ta staza, ja je ne vidim, kaže Željko. Na njoj sam, produži za mnom — odgovorim. Kako ti to vidiš, kao da su ti mačje oči, čudi se on i tapka za mnom. Zamalo stignemo do neke livade i tu nađemo pojatu sa sijenom. Željko ni da čuje o daljem putu. Kaže da ne može zamisliti boljeg konaka. Uvalimo se u sijeno sretni da je taj dan završio. Ali nevolja sa Osječenicom bilo je još na pretek. Kako god legnem uvi-jek me žulja jedna greda i ne da mi da se smirim. Namještamo slamu i tek da odahnem, a ona se slegne i greda ponovno žulja, i tako čitavu noć. Bol u koljenu nikako da prestane, a poče me boljeti i glava. Kažem Željku, zamisli ako nas tko napadne. Ne boj se, odgovara on, mi smo jači, jer nitko ne smije k nama gore u mrak.

Odjednom grune strahovita eksplozija. Tako je započela planinska oluja, kakve odavno ne pamtim. Nismo imali ni baterije ni šibice da pogledamo na sat, ali trajala je sigurno tri do četiri sata uz neprekidno sijevanje i grmljavu.

Rmanska kula — tvrđava bez ulaza Foto: Dr. Ž. Poljak

Kiša lije kao iz kabla, kao da se nebo otvorilo. Na sve strane tutnji i hući. Navalio i vjetar, pa nikako da prestane. Poče pomalo i prokišnjavati. Nikako da zaspem. A i kako ču, kad kiša bubnja po krovu u mlazovima, a vjetar trese kolibom da je strahota. Željko je ipak zaspao, a budio bi se tek kad bi grmljavina prestala, tako se na nju navikao. Spavao sam samo na trenutke i jedva dočekao prestanak oluje i svitanje.

Ujutro skoči Željko iz sjenika. U taj čas nađe neki stariji seljak tjerajući konja. Čovjek se začudi, a konj se tako preplaši da odjuri nekuda u stranu. Željko se pozdravi sa seljakom, objasni mu tko smo i upita za put. Seljak stane da priča: Sinoć je pas lajao, nikako da se smiri, znao sam da je netko u selu. A što, bolan, niste došli do moje kuće. Do Martin Broda imate tri sata, odbacilo vas s pravog puta najmanje sat hoda. Vi ste u selu Luke, a rijeka koja tu teče zove se Unac. Dakle, zalutali smo ipak u kanjon Unca i sašli mu do dna. Pogledamo uvis odakle smo sišli: nevjerljivo kako nismo glavom platili noćni silaz. Sada po danu ni za kakve pare ne bih prošao tim putem. Oprostimo se sa seljakom i krenemo do jame gdje sam sinoć upao i tu me Željko fotografira. Neka mi slika bude za uspomenu kad spasih glavu.

Trebalo nam je zatim dobar sat hoda nekim starim putem da se uspnemo iz kanjona na visoravan Očijevo. Željko je taj uspon djelomice izveo dva puta, jer je putem na jednom izvoru zaboravio zemljopisnu kartu, a bez nje, kaže, ne zna u planini ni koraka i osjeća se izgubljenim. Ali sinoć mu karta nije bila ni od kakve koristi. Stalno se u nju zagledao, ali smo se ipak izgubili. Kaže, nedostajala mu je busola, jer nije bilo sunca da odredi stranu svijeta.

Na ulazu u selo Veliko Očijevo nađemo na lokvu prljave vode obzidanu betonom i pored nje korita za napajanje blaga. U ovom kraju nema izvorske vode pa se mještani služe lokvama. Ove godine vladala je velika suša — dva mjeseca nije kiša padala — pa je sve živo patilo od žede. Blago su gonili po dva sata do Une da bi ga napojili. Kuće u Očijevu su narijetko, dosta udaljene jedna od druge. Zemlja mršava, mnogo golog krša, a ljetina slaba.

Nevolje s Osječenicom bližile su se kraju. Dva sata hoda preko visravnji Očijeva sporo je odmicalo, jer su nam obojici noge otkazale. Nije ni čudo, jučer smo hodali gotovo čitav dan, a danas se morali penjati iz kanjona Unca. Stignemo na kraj visoravni. Sa njenog ruba krasan pogled u dolinu Une i na Martin Brod, a zatim mukotrpan silaz niz veliku strminu. Sreća, put je bio dobar i prolazio šumskim hladom. U Martin Brod stignemo u podne. Telefonski javimo u Bihać da smo preživjeli noćašnju oluju u planini. U pravi čas, jer su naši bili u brizi i alarmirali miliciju.

Do dolaska vlaka bilo je još vremena da pogledamo glasovite slapove na Uni. Nakon sinoćnjeg proloma oblaka slapovi su bili bogatiji nego ikada, ali umjesto bistre zelene vode sada se tu valjala žuta i blatnjava tekućina. Razgledasmo još i prastaru Rmansku kulu. Stvarno je neobična, nigdje nikakvog ulaza! Ulazilo se vjerljivo ljestvama na gornji sprat.

Stiže konačno i naš vlak i uskoro smo bili na putu svojim kućama. I tako smo preturili preko sebe i tu nevoljnju planinu, Osječenicu.

K - 2

Nije to reportaža o nekom kvalitetnom usponu na Karakorum — K2, već samo usputna crtica s kontrolne tačke K2 na orijentacionom takmičenju na IX sletu mlađih planinara Hrvatskog zagorja.

Osvanula je iznimno lijepa nedjelja, nakon gotovo dva mjeseca uza-stopnih kiša. Mi, koji smo bili zaduženi za kontrolne tačke, već smo rano u zoru otišli na određena nam mjesta. Sa doma Puntijarke pošla sam stazom prema Rauhovoj lugarnici, još mrzovoljna zbog ranog ustajanja, ali me divno jutro brzo udobrovilo. Tišina, nigdje nikoga, samo se čuje veseli pjev ptica. Zahvaljujući obilnim kišama, čak i na našoj zagrebačkoj Medvednici sve buja i cvate, tako da sam jedva prepoznala meni inače dobro poznate staze. Prošla sam još kroz rosnu livadu do kontrolne tačke K2, mog cilja. U iščekivanju prvih ekipa, imala sam vremena da se pozabavim malo okolinom. Namjerno nisam ponijela ni novine, ni knjigu, a tranzistor radije da i ne spominjem, već sam promatrala velike mrave koji su strpljivo vršili penjačke uspone preko drvenog praga, ili vukli za njihov razmjer ogromne balvane, iako su to bile samo travčice, ili su se mučili navlačenjem drugog mrava, ne znam da li mrtvog druga ili mrtvog neprijatelja. Odnekud je pao hrušt na leđa i dugo se mučio da se opet okrene na noge. Mučila me savjest, da li da mu pomognem da se okrene, da li da ga kao škodljivog kukca ubijem ili da ga jednostavno prepustim sudsbi. Okrenula sam glavu da ga ne

gledam i da više ne stavljam svoju savjest u iskušenje. Oko mene je još uvijek sve tiho i mirno, samo ptice neumorno pjevaju, cvrkuću, a možda se i svadaju.

Čujem topot nogu, uzbudjene dječje glasove, i evo moje prve ekipe. Tri mališana, zajapurenih lica, sjajnih očiju. Jedan mi pruža kontrolni karton, ali na moju i njihovu veliku žalost došli su direktno na kontrolu K2, a da nisu naši K1. Kratko savjetovanje. Diskvalifikacija? Ne, to im ne dopušta njihova ambicija. Idu natrag. Gledam kako im gole noge u trčećem koraku nestaju opet u sjeni šume. Tako su se nizale ekipe za ekipama. Ta naša zagorska djeca prvi put su se našla na Medvednici, sa skicom karte u ruci i malim hrabrim srcem. Bosi, u »japanakama«, »šimi-cipelama«, iskvarenim visokim cipelama, a rijetki u patikama ili drugoj zdravijojo obući. Trče u puloverima, a skidaju ih tek kad dođu na kontrolnu tačku gdje imaju pravo na 5 minuta odmora.

»Znate, mi smo vam zašli daleko dolje do nekog izvora. Htjeli smo se vratiti u dom, ali smo onda usput naišli na K1, i tako smo odlučili da nastavimo takmičenje«. Pitam jednog pionira da mi pokaže sjever. Hrabro pokazuje na zapad. Kako nemaju nikakvog pomagala, morali bi se orijentirati prema suncu. Samo, na to su zaboravili, a možda im i nitko nije rekao. Čujem neke uzbudjene glasice iz gudure lijevo dolje. Tko bi tamo magao zalutati. Pionirsko takmičenje vodi samo po stazama. Dozivam ih, pitam jesu li takmičari. »Jesmo, jesmo. Molim pričekajte nas.« »Prehodali smo gotovo cijelu Strahinjščicu, ne ne, Medvednicu. Ali smo Vas ipak našli. A gdje sada moramo dalje?« Znam da ta ekipa sigurno neće zauzeti jedno od prva tri mesta, pa sam im na karti protumačila gdje se nalaze i kuda ih vodi daljnja staza. Opisala sam im karakteristične punktote i »Djeco, sretno!« Nožice im već brzo odmiču u visokoj travi i još jedno brzo »hvala«. Dok 3 pionirke, 3 slatke djevojčice s malim kečkicama što im strše u stranu, čekaju da podu dalje, stigla je i prva omladinska ekipa, tri momka. Jedan vadi čokoladu i nudi meni i zatim daje po jedno rebro svakoj djevojčici. »Uzmite, trebat će Vam još. Nježni gest prema pionirkama, planinarskim drugaricama, od dječaka koji izgledaju grubi, ali to nisu. Nakon sat i po ponovo je stigla i prva trojka koja se vratila. Znali su da nemaju izgleda na pobjedu, ali su htjeli izvršiti zadatak. U jednoj ekipi bilo ih je samo dvoje, jer se jedan drug na početku pokliznuo na mokroj travi i malo ozlijedio nogu. I oni su znali da ne mogu računati s nagradom. Ali zato ih je u drugoj jednoj ekipi bilo četvoro. »Pa kako Vas je to četvoro?« »Znate, uzeli smo ga sa sobom kao rezervu, ako jedan od nas smalakše«. Pa zašto i ne bi? Kad ima rezervu nogometna momčad, zašto ne bi imali i oni? Promućurni momčići, a rezerva slabašni dječak. Već je blizu 10 sati. Stižu i prvi planinari i izletnici. Na žalost, i prvi tranzistori paraju dosadašnju tišinu. Rasplinuo se moj ugodaj.

Na kraju bili smo ipak svi zadovoljni. Sve pionirske ekipe pronašle su sve kontrolne tačke u za njih nepoznatom terenu. O omladincima i ne govorim, jer to su mladići i djevojke koji ipak imaju već planinarskog staža. Ali ovi najmlađi također se više ne mogu izgubiti u planini iako ne znaju možda baš sasvim tačno gdje se nalazi sjever.

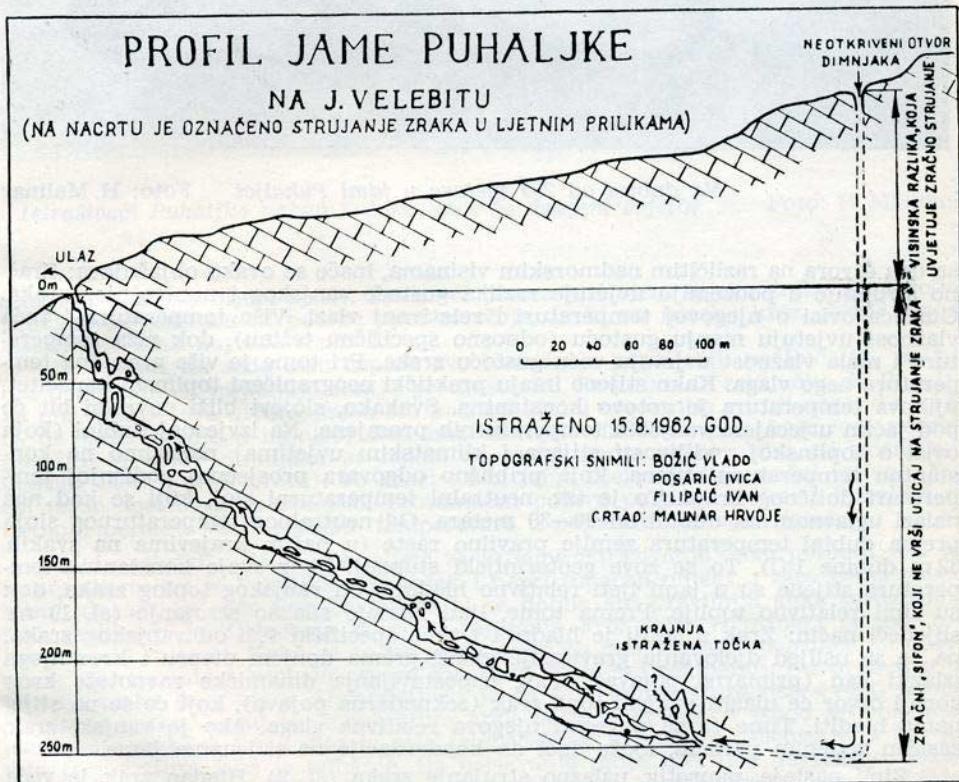
I tako sam provela jednu ugodnu nedjelju u planini i upoznala našu omladinu, onakvu kakvu uvijek priježljukujemo.

Pokušaj tumačenja jednog paradoksa u jami Puhaljci na Velebitu

Nakon speleološkog istraživanja jame Puhaljke* na ličkoj strani Velebita 1962. godine, nisu svi problemi vezani uz taj objekt bili riješeni. Ono što je najviše privuklo speleologe — paradoksalni smjer strujanja zraka iz jame — ostalo je i dalje neobjašnjeno. Speleolozi su se razilazili u mišljenjima o postanku tog fenomena. Jedni su pretpostavljali da Puhaljka ima samo jedan otvor i da zrak, koji struji iz njega, dolazi u jamu sa podzemnim vodotokom ili vodom prokapnicom. Drugi su pretpostavljali da jama ima još jedan niži otvor na jadranskoj strani Velebita. Razne pretpostavke su se nizale u nedogled.

U stručnoj literaturi postoji objašnjenje o nastanku zračnih strujanja u podzemlju, ali oblik istraženog dijela Puhaljke je takav da se to objašnjenje do sada nije moglo na nju primijeniti. Kad bi, naime, Puhaljka imala drugi, niži otvor na primorskoj strani, onda bi ljeti moralo dolaziti do strujanja zraka prema unutrašnjosti jame, a ne iz nje, kako se to stvarno događa.

Pojava cirkulacije zraka u speleološkim objektima (spilje, jame i ponori)

* Istraživanje izvršeno u kolovozu 1962. u organizaciji Komisije za speleologiju pri PSH, a opisano u »Našim planinama« od 1964. u članku »Na dnu jame Puhaljke« od H. Malinara

Na dubini od 200 metara u jami Puhaljci

Foto: H. Malinar

sa dva otvora na različitim nadmorskim visinama, inače se ovako objašnjava: Zračno strujanje u podzemlju uvjetuje razlika gustoće vanjskog i unutrašnjeg zraka. Gustoća ovisi o njegovoj temperaturi i relativnoj vlazi. Viša temperatura i veća vlažnost uvjetuju manju gustoću (odnosno specifičnu težinu), dok niža temperatura i mala vlažnost uvjetuju veću gustoću zraka. Pri tome je više presudna temperatura nego vlaga. Kako stijene imaju praktički neograničeni toplinski kapacitet, njihova temperatura je gotovo konstantna. Svakako, slojevi bliži površini bit će pod jačim utjecajem vanjskih temperaturnih promjena. Na izvjesnoj dubini (koja ovisi o toplinskoj vodljivosti stijena i klimatskim uvjetima) nailazimo na konstantnu temperaturu stijena, koja približno odgovara prosječnoj godišnjoj temperaturi dotičnog kraja. To je tzv. neutralni temperaturni sloj, koji se kod nas nalazi uglavnom na dubini od 20–30 metara. Od neutralnog temperaturnog sloja prema dubini temperatura zemlje pravilno raste (u našim krajevima na svakih 32 m dubine 1°C). To se zove geotermijski stupanj. Zbog svoje konstantne temperature stijene su u jami ljeti relativno hladnije od vanjskog toplog zraka, dok su zimi relativno toplijе. Prema tome, ljeti nastaje silazno strujanje (sl. 1) na slijedeći način: Zrak u spilji je hladniji i time specifički teži od vanjskog zraka, pa će se uslijed djelovanja gravitacije gibati prema donjem otvoru i kroz njega izlaziti van (primarna pojava). Zbog uspostavljanja dinamičke ravnoteže kroz gornji otvor će ulaziti vanjski topli zrak (sekundarna pojava), koji će se na stijenama hladiti. Time će se povećati njegova relativna vlaga. Ako je vanjski zrak zasićen vodenim parama, može doći do kondenzacije na stijenama jame.

Zimi nastaje, naprotiv, uzlazno strujanje zraka (sl. 2). Hladan zrak je veće specifične težine od unutarnjeg zraka. Uslijed djelovanja sile uzgona unutarnji zrak, zagrijan u relativno toplom podzemlju, gibanje će se prema gornjem otvoru i izlaziti na površinu (primarna pojava). Na donjem otvoru nastaje kod toga podtlak, pa vanjski zrak tu ulazi u spilju (sekundarna pojava) i zagrijava se na stijenama. Zagrijavanjem mu se smanjuje relativna vlaga, te on suši zemlju i

Istraživači Puhaljke nakon 7 dana opet na danjem svjetlu

Foto: H. Malinar

stijene u donjem dijelu spilje. Prolazeći prema srednjem dijelu, zrak se od vode prokapnice, jezeraca ili potoka opet ovlažuje da bi na izlasku kroz gornji otvor izašao kao zrak najveće vlažnosti.

Speleolozi do sada nisu uspjeli ovo tumačenje primijeniti na Puhaljci, pa su bili primorani da mijenjaju raniju pretpostavku. Došlo se do zaključka da Puhaljka ima doduše dva otvora, samo što poznati ulazni otvor nije gornji nego donji, tj. da jama negdje u najnižoj zoni ima dimnjak (ili više njih), koji vodi prema površini, a otvor dimnjaka se nalazi na većoj nadmorskoj visini od poznatog ulaznog otvora (vidi profil). To znači da bi jama djelovala kao zračni »sifon«. Na taj način speleolozi su pokušali protumačiti pojavu puhanja zraka iz Puhaljke u ljetnom periodu kao i različite temperature u pojedinim zonama jame.

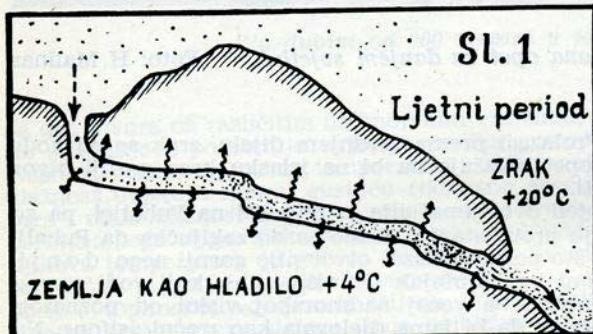
Meteorološki podaci, prikupljeni za vrijeme istraživanja, nisu potpuni, što je i razumljivo, jer je Puhaljka vrlo težak i nepristupačan objekt, i zato nema nepobitnih dokaza za naše tumačenje. Da bi se dobila što pravilnija slika meteoroloških prilika u jami, trebalo bi vršiti mjerena kroz duži vremenski period, ne kraći od 12 mjeseci. Kako za to ne postoje realne mogućnosti, speleolozi su odlažili u više navrata i zimi do otvora Puhaljke da mjere temperature i promatraju gibanje zraka kroz otvor. Ustanovljeno je da kod temperature oko $4-5^{\circ}\text{C}$ nema strujanja zraka. Iznad te temperature zrak puše iz otvora, a ispod 4°C nastaje usisavanje zraka u jamu. Što je niža temperatura, to jače je usisavanje, a što je viša temperatura jače je puhanje. Da usisavanje može biti vrlo intenzivno dokazuje pronađeno suho lišće na 110 m dubine, koje je uvukla zračna struja. Lišće je nađeno na takvom mjestu gdje ga nije mogla naplaviti voda.

Iz svega možemo izvesti slijedeći zaključak. Ljeti, kada topli vanjski zrak ulazi kroz gornji otvor (do sada neotkriveni dimnjak), on prolazeći kroz hladnu površinsku zonu na stijenama gubi znatan dio topline. Temperatura mu se vjero-

jatno izjednači sa temperaturom stijene i vjerovatno padne na 5—4°C. Hlađenjem se povećava relativna vlaga, pa kod povoljnih higrometrijskih uvjeta može doći do kondenzacije na stijenama. Spuštajući se od neutralnog temperaturnog sloja prema najnižoj točki jame, temperatura stijena se povisuje, te se na njima zrak zagrijava. Time se relativna vlaga smanjuje. Zagrijavanje zraka u manjoj mjeri vrši se i zbog njegovog zgušnjavanja. Zrak struji sa veće nadmorske visine prema nižoj, tj. iz zone nižeg barometarskog pritiska ka zoni višeg pritiska. Tako nastaje kompresija zraka i kao njena posljedica povišenje temperature. U najvećoj dubini temperatura zraka penje se sigurno iznad 5,5°C. Relativna vlaga ovdje je najmanja. Odavde se zrak počinje gibati uvis prema poznatom ulaznom otvoru. Temperatura stijena se idući prema površini snizuje, pa se zrak postepeno na njima hlađi. Hlađenje nastaje također kao posljedica ekspanzije. Na 250-m metru dubine (najniža istražena točka) temperatura je 5,5°C, na 150-m metru opada na 5,0°C dok se na oko 100 m od otvora snizi na 4,4°C i ne mijenja skoro do izlaza. Mjerenje temperature vršeno je u širim prostorijama. U uskim kanalima temperatura je niža za 2—3°C zbog ekspanzije zraka u šire prostorije. U površinskoj zoni vlaga je već znatno povećana. Na samom otvoru povećani tlak, uvjetovan razlikom razine gornjeg otvora, uzrokuje naglu ekspanziju zraka uslijed čega se zrak izlazeći ohlađi na 1,5°C. Na tom mjestu osjeća se najsnaznije strujanje, koje se nastavlja stotinjak metara niz padinu brijege, sve dok se miješanjem zraka temperature ne izjednače.

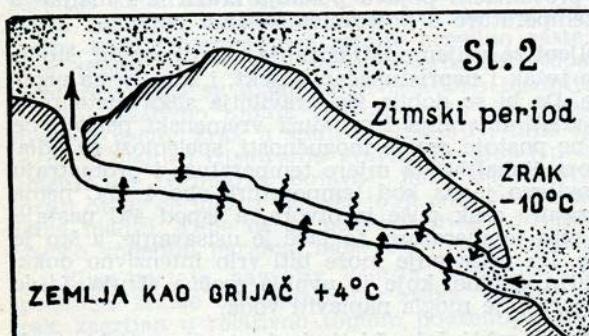
Zimi se cijeli proces, kao što je prije opisano, odvija obrnutim redoslijedom.

Iako su protekla istraživanja bila dobro organizirana, jamu Puhaljku bi trebalo još detaljnije istražiti. Prije svega trebalo bi dokazati postojanje dimnjaka, koji uzrokuje zračno strujanje, zatim obraditi geologiju, hidrografiju i mineralogiju objekta. Za pravilnije tumačenje meteoroloških pojava u jami potrebno bi bilo sistematsko mjerenje relativne vlage i temperature zraka, te temperature vode i zemljišta. Tada bi speleološko znanje o jami Puhaljci bilo potpunije.

LEGENDA:

- [Box] ZRAK MANJE GUSTOĆE
- [Box] ZRAK VEĆE GUSTOĆE
- PUHANJE IZ OTVORA (PRIMARNA POJAVA)
- > USISAVANJE U OTVOR (SEKUNDARNA POJAVA)
- ~~~> SMJER PREDAJE TOPLINE

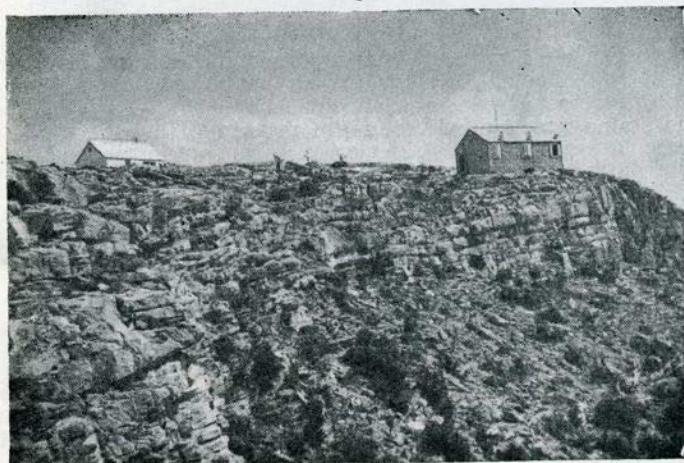
Planinarske kuće na krivom mjestu

Popularni planinar predratne generacije, pokojni dr Radivoj Simonović, objavio je u novosadskom planinarsko-turističkom časopisu »Putnik« (1940. god., broj 3) članak o problemu lokacija planinarskih kuća u kojem je iznio svoje iskustvo stičeno u toku 40 godina planinarenja po planinama Dinarskog sistema, a naročito po Velebitu, planini koju je najviše volio. U tom članku, koji ovdje reproduciramo u skraćenom obliku, ukazao je na najčešće greške pri odabiranju mjesta za izgradnju. Premda je članak objavljen prije ravno četvrt stoljeća njegova vrijednost ni danas još nije ništa izgubila na aktuelnosti o čemu svjedoči niz grešaka učinjenih u toku poslijeratne obnove. Zbog tih grešaka ne samo da su znatna sredstva posve neracionalno investirana, a dobrim dijelom i izgubljena, nego sadašnja planinarska organizacija mora da ispašta stare grijehе stalnim novim ulaganjima, kako bi spasiла od propasti pogrešno locirane objekte.

U eri novog privrednog sistema vrijeme je da rezimiramo rezultate dosadašnje planinarske politike u građevinskoj djelatnosti i da ubuduće kod svake nove investicije zrelo promislimo o njenoj efikasnosti koristeći se kod toga dosadašnjim, većinom gorkim iskustvima, i energično suzbijajući razne kratkovidne tendencije i subjektivne obzire, koji su nam do sada nanijeli toliko zla.

Ideje u Simonovićevom članku naravno ne treba smatrati univerzalnim receptom, ali ih treba ozbiljno uzeti u razmatranje prilikom svake nove građevinske akcije. U opaskama ispod teksta nastojaо sam ukazati na korist koju bi po mojem mišljenju naše planinarstvo imalo od sada postojećih planinarskih objekata, da se u vrijeme njihove izgradnje malo više pažnje posvetilo pronađenju najpodesnije lokacije.

Dr Željko Poljak

*Kuća na Vidovoј go-
ri (otok Brač) sa-
građena 1936. na sa-
mome vrhu, poput
orlova gnijezda —
danас prepуštenа
svojoj sudbini, jer
stvarno nije pod
ničijom brigom.*

Čudnovato je kako se grijesi pri građenju planinarskih kuća. Uglavnom ima dvije osnovne greške. Jedna je pogreška što su mnoge kuće građene na velikoj visini, blizu najviših golih vrhova, a neke baš sasvim gore na golum vrhu, izložene vjetru, kiši, mečavi i gromovima.

Druga je pogreška što su mnoge kuće građene u groznoj pustinji, gdje na daleko nema žive duše ni ljeti ni zimi, gdje ne dolaze ni čobani s blagom, gdje ne može ni vuk ni meded da živi.

Ja evo već 40 godina putujem po našim planinama, ali sam malo kuća video koje su sagrađene na idealno zgodnom mjestu. Takva je pod Triglavom Vodnikova kuća na Velom polju. Ona je podignuta u jednom docu otprilike 1000 metara ispod najviših vrhova.¹ Cijelo Velo polje okruženo je jelovinom. U polju ima nekoliko seljačkih ljetnih stanova. Tu žive seljaci koji ljeti izgone na planinu krave muzare, pa prave sir od mlijeka.

Na Velebitu video sam planinarsku kuću, koja može služiti kao model kako ne treba graditi. Higijenski zavod i Škola narodnog zdravlja u Zagrebu izgradili su 1935. iz fonda za zdravstvenu zaštitu učenika »planinarski dom za đake« na Ograđenici u Srednjem Velebitu na visini od 1345 metara, pa baš u samoj stijeni.² Kuća je sama po sebi divno udešena, ali je podignuta na mjestu gdje stalno duvaju vjetrovi. Isto je tako planinarska kuća sagrađena i na Bačić kosi (1100 m), opet na vrhu brda, u pustinji.³

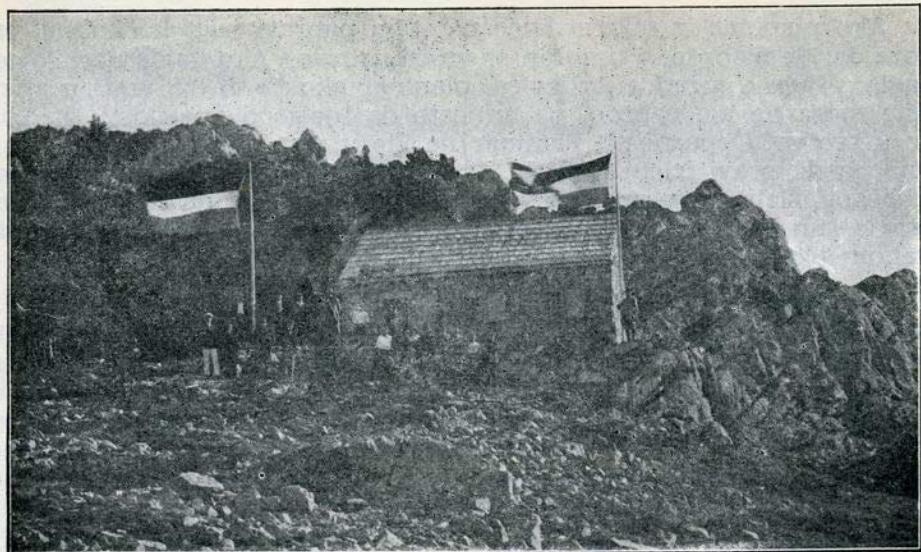
Na osnovu mojih dugogodišnjih zapažanja prvo ću da iznesem kako ne treba graditi planinarske kuće, a na kraju kako mislim da treba.

Planinarske kuće ne treba graditi od više visoko, čak pod golinim vrhom ili baš na samom vrhu planine. Planinar na vrhu ima malo posla, a i to samo kad je lijepo vrijeme. Ako će da razgleda vidik i da štогод fotografira, on je za pola sata gotov, a ako će da botanizira, i sa time je za pola sata gotov. Sasvim je nepotrebno da planinar ostane na vrhu duže od jednog sata, a kamo li čitavu noć ili dva tri dana.

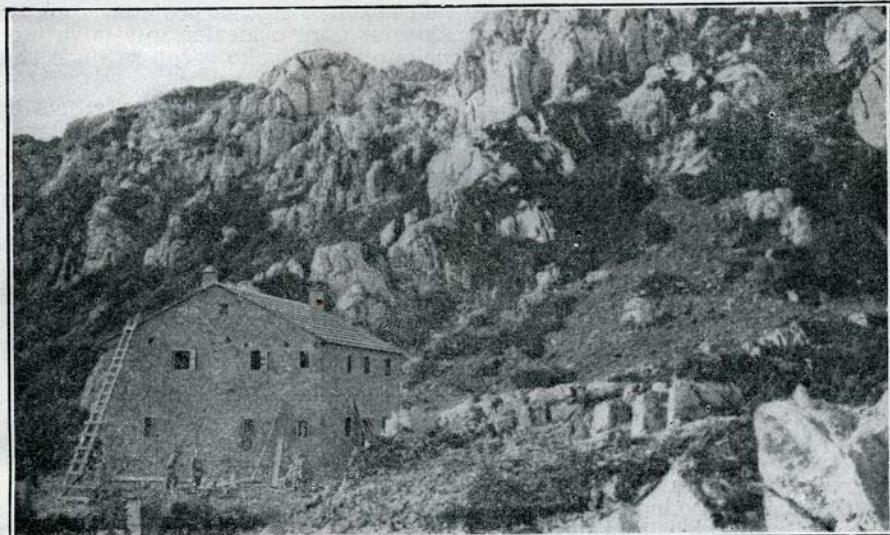
¹ Primjer idealno locirane kuće u Hrvatskoj je npr. planinarski dom na Platku u Gorskom Kotaru i dom u Paklenici na Velebitu. Objekt na Platku nalazi se u lijepom kraju, zaštićen od nevremena, vrlo je pristupačan i radi ceste ga je lako opskrbljivati, u blizini ima stalno naseljenih ljudi, zatim prostranih livada za odmor, sunčanje i kampiranje, dovoljno drva za ogrjev, a sam dom može služiti kao baza za čitav niz izleta na razne strane.

² Za vrijeme rata kuća je propala i danas na tom mjestu stoje samo ruševine.

³ Nažalost, zbog nerazumne građevne politike planinara odgovornih za građevinsku djelatnost u prvom poslijeratnom razdoblju, taj dom je obnovljen i danas predstavlja stalni i nerješivi problem za planinarsku organizaciju. Velika sredstva koja su uložena u njegovu obnovu kao i stalne dotacije radi njegovog održavanja možemo smatrati posve izgubljenim. Dom je stalno zaključan i bez potrebnog inventara, jer se ne može naći ni platiti opskrbnika, ključ je običnom planinaru gotovo nemoguće pronaći, objekt je daleko od ljudi, pre pušten na milost i nemilosrđe prolaznicima, buri i nevremenu i za planinara praktički neupotrebljiv. Planinarska skupina čiji sam bio član, logorovala je u njegovoj blizini preko mjesec dana, i nijednom nije uspjela ući u kuću, jer nitko nije uspio pronaći ključ. (Vidi sliku na str. 243).

Proslava otvorenja kuće u Zavižanu 15. VII. 1927. Ovu nemoguću lokaciju izabrao je tadašnji ministar trgovine »jer se odavle pruža divan vidik na more«. Desetak minuta niže postoje upravo idealne mogućnosti za lokaciju (npr. kod izvora u Modrić-docu), ali tu gospodin ministar ne bi mogao promatrati more — kroz prozor!

Snimak iz 1932. godine: planinari grade »Šloserov dom« pod vrhom Risnjaka. Objekt je očito predimenzioniran — ovdje bi bilo dovoljno sklonište ili bivak. Danas: troškovi održavanja i čuvanja oko pola milijuna, posjetilaca oko 500 godišnje — dakle, za svakog posjetioca plaćamo 1000 dinara.

Ako planinar iz takove kuće na vrhu napravi izlet u okolinu, on mora da ide nizbrdo, a umoran se vraća uzbrdo.⁴ Ako nađe nevrijeme, magla, pljusak, gromovi, vijavica, planinar ako će da se vrati u sklonište mora da ide uzbrdo, pa umjesto da bježi od opasnosti, on baš ide u sve veću opasnost.⁵ Planinar ne ide u planinu da se nastani na vrhu pa da pravi izlete nizbrdo. Planinar skijaš također mora nakon skijaškog izleta da se umoran vraća uz brdo, umjesto da silazi do skloništa. Osim toga skloništa daleko gore na vrhu teško je opskrbljivati hranom i opremom.

Planinarske kuće ne treba graditi u pustinji gdje ni zimi ni ljeti nema u blizini ljudi, ni stalnih naselja ni ljetnih čobanskih stanova. Planinarske kuće treba graditi u neposrednoj blizini stanova, baš kraj njih. Stanovi u dinarskim planinama obično su na visini od 1000 do 1700 metara, nikad na vrhovima, nego uviјek pod vrhovima. Obično su u dolu ispod šume, gdje ima drva za vatru. Gdje god sam se raspitivao, ovi su stanovi na mjestima gdje nikad grom ne bije, jer svuda iznad stanova ima viših brda, koja privlače gromove.⁶

⁴Evo nekoliko tipičnih primjera loše lociranih objekata! Planinarski dom na Visočici, koji je ostao bez kroza već pola godine nakon završetka gradnje. Odnjela ga bura. Premda u blizini ima daleko pogodnijih mesta za gradnju, inicijatori gradnje nisu se dali sklonuti na drugo rješenje opterećeni tradicijom i nekim subjektivnim razlozima. I tako danas umjesto da su planinari Jugoslavije dobili jednu solidnu bazu u tom dijelu Velebita, objekt služi tek nekolicini planinara iz Gospića. Naime, planinar koji na Velebit ne dolazi iz Gospića, gdje se nalazi ključ, naći će se pred zatvorenim vratima doma.

U domu na Risnjaku nema stalnog opskrbnika i čuvara, pa su svake godine potrebna nova sredstva za održavanje i popravke. Nedavno je PSH odobrio novih 1.400.000 dinara u tu svrhu, a sve radi nekoliko stotina posjetilaca godišnje. Svega pola sata niže, np-r. na Lascu, nalaze se upravo idealna mjesta za izgradnju doma, pristupačna i motornim vozilima, što je i te kako važno za ljude današnjice, koji žive u stalnoj vremenskoj oskudici.

Dom na Kleku podignut je na upravo apsurdnom mjestu, na stjeni koju je trebalo poravnati dinamitom, premda pola sata niže postoji idealna lokacija (livade, izvor, zavjetrina, kolski pristup). Ali ne samo to, transport građevnog materijala, probijanje konjske staze do gradilišta i izgradnja cisterne za vodu koštali su više nego sav građevni materijal i troškovi izgradnje kuće zajedno. I ovdje danas imamo objekt bez stalnog opskrbnika, objekt koji je stalni problem za planinarsku organizaciju. Dovršenjem tog objekta problem Kleka nije završen, on je tek započeo.

Na mjestima gdje danas svoje spomenuti domovi bili bi posve dovoljni obični skromni bivaci, a domovi koji su mogli biti locirani pola sata niže, bili bi ne samo mnogo pristupačniji, pogodniji i ljepši, nego bi i njihova gradnja bila barem u pola jeftinija.

⁵Ako još k tome nađe kuću zatvorenu, može se zimi ili u magli naći i u smrtonoj opasnosti.

⁶Opskrbnik planinarskog doma na Zavizanu doživio je već nekoliko puta udar groma u kuću, a jednom je bio i ozlijeden. Inače, taj dom je podignut na lokaciji koja je, slobodno se može reći, nerazumna. Jedino opravdanje bilo joj je: lijep pogled na more. Ali da bi stvar bila još žalosnija, estetski je također promašena jer se kuća nalazi kao prilijepljena na strmom kamenjaru i na najgoroj vjetrometini. Umjesto kuće stalno izložene buri i vlazi, mogli smo svega četvrt sata niže u Modrić docu za iste novce imati veći, ljepši i pristupačniji objekt, uz izvor žive vode, zaštićen od nevremena, okružen bujnim livadama i idilom planinskih vrhova u okolini.

Dom na Mosoru, podignut usred prave kraške pustinje, danas je uzrok teških glavobolja splitskih planinara: nema domara, nema posjetilaca, nema sredstava za održavanje i praktički nitko ga i ne koristi. Takav objekt, svega pola sata niže, kod ceste u planinskom zaseoku G. Sitno, koristio bi svima: mještanima, Spličanima, turistima, planinarima...

...i na kraju, jedan dom kakav želimo: planinarski dom na Zabrdju kod Viteza u Bosni. Nadmorska visina 1030 metara, u okolini šuma, travnati tereni, pastirski stanovi, cesta, vrela i vrhovi od 1500 metara visine.

Zato ja mislim da planinarske kuće ne treba graditi na vrhovima gdje zbog užasnog nevremena ne može da raste ni klekovina, nego uvijek sasvim blizu stanova, naravno, ukoliko je to ikako moguće.

Kad je planinarska kuća blizu stanova, onda planinar ne treba živjeti od samih konzerva, jer tu može dobiti mlijeka, sira, kajmaka, a može kupiti i jagnje da peče na ražnju. Stanovi su uvijek blizu vode ili snježnice i u blizini se uvijek može naći drva za ogrjev.⁷

Neke planinarske kuće sagrađene su u pustinji pa su zaključane. Kad do te kuće dođu planinari koji ne znaju gdje je ključ, jer dodu iz protivnog pravca, oni obično obiju vrata na kući pa je ostave otvorenu. U »Hrvatskom planinaru« više puta čitate da su gosti našli kuću obijenu a stvari pokradene.⁸ Za mene je idealna planinarska kuća u dolcu gdje su stanovi, tako da joj je za ledima šuma ili klekovina. Planinka u najbližem stanu mogla bi uz nagradu držati kuću u redu, čuvati ključ i posluživati planinare kada dodu u kuću. Najzanimljiviji dio puta u planini obično je bio kad sam noćivao u pastirskom stanu, pa kupio jagnje i pekao na ražnju, pa u razgovoru s planinkom i čobanima raspitivao kako žive, šta rade, bilježio imena ovaca i koza, gledao kako strižu ovce, kako čobanice jedne predu vunu, a druge pletu čarape, i kad sam fotografirao stan i stanare. Iz takvog čobanskog stana sam pravio izlet na najviši vrh da uživam u vidiku, da botaniziram ili fotografiram.

Dakle, nikako ne graditi planinarske kuće na vrhu brda, uvijek u dolcu i nikad u pustoši, uvijek kod stanova.

Primjer Velebita je najbolniji. U poslijeratnom razdoblju na toj planini je uređeno devet objekata. Oni su zahtijevali golema sredstva jer je gradevinska djelatnost u planini daleko skuplja nego u dolini. Razumnim lociranjem i po određenom planu mogli smo tim sredstvima riješiti problem Velebita — devet kuća na potezu od Oltara do Crnopca bilo bi posve dovoljno za dugo vremena. U stvarnosti, planinac danas na Velebit ne može bez pune naprtnjače i opreme za kampiranje, jer sigurno otvoreno prenoćište može očekivati samo na tri mjesta (Zavižan, Alan i Paklenica). Obrazloženo mišljenje o tome kako bi trebalo riješiti pitanje kuća na Velebitu donio sam u članku »O problemu Velebita« (Naš planine 1959., 272).

⁷ Planinarske kuće u Crnoj Gori mogu u tom pogledu služiti kao primjer. Premda u toj republici planinarska organizacija nema tradiciju, planinarski objekti locirani su odreda vrlo razumno: nikada na vrhu planine, a redovito uz planinske ceste ili planinska naselja (Lovćen, Škrke, Trešnjevik, Čakor, Grbaja, Javorak, Bjesiščica). Rezultati: brojni posjetioci, mogućnost prilaza motornim vozilima, lakša opskrba, stalni čuvar itd.

⁸ Gotovo da i nije bilo godine bez provale u Hirčevu kuću na Bijelim stijenama. No unatoč lošem iskustvu, ima pojedinaca koji i danas još tvrdoglavno nastoje podignuti novu kuću na Bijelim stijenama, premda u najbližem susjedstvu imaju uzorak najboljeg rješenja: bivak u Samarskim stijenama i planinarski dom u Tuku kao bazu za uspon.

Dr ŽELJKO POLJAK

Planinarski dom u Zagrebu

Stanje planinarstva u našoj republici i uspjesi naše organizacije već više godina ne mogu pružiti razloga za naročito zadovoljstvo. Unatoč tradicijama stariim preko 90 godina i unatoč pojedinim uspјelim akcijama, uglavnom manifestacionog karaktera, moramo priznati da planinarstvo kod nas stagnira i u pogledu brojnog stanja članstva i osnovnih organizacija i u pogledu kvalitativne razine planinarskog djelovanja.

Postavlja se pitanje, da li smo zbilja postigli najveći mogući domet i da li sadašnje stanje trebamo smatrati zenitom u razvitku našeg planinarstva. Zatim, koji su razlozi da sav naš trud ne daje većega efekta i šta bi trebalo poduzeti da se stanje makne s mrtve tačke. Nema sumnje, uzroci stagnacije sigurno su raznoliki i kompleksni pa i rješenje nije jednostavno. Trebat će npr. mnogo umjerenosti da se prilagodimo ekonomskim i društvenim zbivanjima koja su u posljednje vrijeme uzela naročitoga maha.

Ovaj puta želio bih ukazati samo na jednu mogućnost korisnu za napredak našeg planinarstva, na jednu davnu ideju koja je sada posve sazrela za ostvarenje. Radi se o planinarskom domu u Zagrebu. Ideja nije nova. Sačuvan je letak iz 1922. godine, kojim je Hrvatsko planinarsko društvo pozivalo na izgradnju Hrvatskog planinarskog doma u Zagrebu. Bilo je to nakon Prvog svjetskog rata, u vrijeme kada je započela obnova hrvatske planinarske organizacije. Već tada, prije više od 40 godina, naši su planinari shvatili, da je za uspješni razvitak našeg planinarstva potreban takav dom. U njemu su predviđeli, među ostalim, prostorije za poslovnicu, tajništvo, foto-komoru, arhiv, čitaonicu, knjižnicu, dvoranu, hrvatski alpinski muzej itd. Nažalost, ta ideja nije bila ostvarena, i HPD je sve do Drugog svjetskog rata radio u tjesnim iznajmljenim prostorijama.

Situacija ni danas nije mnogo bolja. PSH je smješten u jednom stanu koji je adaptiran za potrebe Saveza, a brojna zagrebačka planinarska društva također žive u više manje improviziranim prostorijama, a neka čak nemaju ni prostorije za poslovnicu. Savez planinara grada Zagreba nema vlastite prostorije nego živi kao "podstanar". Planinarska organizacija je rasprostranjena na širokom području i danas ne postoji u našoj republici neki centar, kao što je to prije rata bila Matica HPD-a, čiji bi se blagotvorni utjecaj širio po čitavoj Hrvatskoj, centar koji bi buktao od ideja i akcija. Zagrebačka društva imaju više manje karakter zatvorenih klubova, čiji članovi većinom potječu iz neke određene sredine (npr. poštari, studenti, željezničari). Planinarski savez također nije takav centar. Njegovo područje rada je ograničeno i uglavnom ne prelazi okvire koji su mu zacrtani statutom. Takvu štetnu situaciju najbolje osjećaju planinari iz unutrašnjosti, koji se žele u Zagrebu naći u krugu planinara, gdje bi mogli crpsti ideje i znanje. Planinari koji dolaze u poslovnicu Planinarskog saveza neslužbenim poslom, smatraju se tamо nepoželjnjima jer ometaju rad administracije. Nije čudo da u takvim začahurenim prilikama naše planinarstvo ne može postići vidniji napredak. Dok se npr. u posljednjih desetak godina broj planinarskih društava i planinara u SR Srbiji podvostručio, u Hrvatskoj stagnira.

Društveni dom u Zagrebu mogao bi postati žarište planinarske misli u Hrvatskoj. Tu bi se mogao smjestiti planinarski muzej o kome sanjamo već decenijama. Tu bi bila planinarska biblioteka s čitaonicom, bez čega je nemoguće zamisliti ozbiljni planinarski rad. Osim poslovnice Saveza, uredništva »Naših planina«, stanice GSS-a i spremišta, u domu bi trebala biti i sala za predavanja, skupštine i kino projekcije. Time bi se riješio dugogodišnji goruci problem zagrebačkih društava. Dom bi trebao imati klubske prostorije, koje bi postale dnevno sastajalište zagrebačkih planinara. Za planinare iz unutrašnjosti, za prolazne goste, tečajeve i razne delegacije moglo bi se urediti prenocište. U tom pogledu prestigle su nas već mnoge organizacije kojima smo mi ustvari trebali

dati primjer. I slovenski planinari već davno su uvidjeli potrebu za takvim objektom i godinama skupljaju sredstva za tu svrhu. Ako naša organizacija želi biti iole značajan faktor u turističkom razvoju naše zemlje i ako želi turističku aktivnost usmjeriti u planine, ovakva baza u Zagrebu neophodno joj je potrebna. U domu bi možda mogla imati svoje poslovnice ona zagrebačka društva, koja su do sada bila beskućnici ili plaćala skupe najamnine. Tu bi moglo biti i sjedište Saveza planinara grada Zagreba. Od kakve bi koristi bila koncentracija snaga na jednom mjestu, snaga koje su danas raspršene i osuđene na vegetiranje, nije potrebno dokazivati. I konačno, planinarska škola o kojoj već godinama govorimo, dobila bi u okviru planinarskog doma najidealniji smještaj. Planinarski dom u gradu Zagrebu bio bi snažan doprinos afirmaciji planinarstva ne samo u Zagrebu nego i u Hrvatskoj. Takvim domom naša organizacija dobila bi na ugledu u internacionalnim razmjerima. Naravno, da ovaj prijedlog nije magična formula, koja rješava sve probleme, jer organizaciju ne čini zgrada nego ljudi povezani idejom, ali ne treba zaboraviti da je i materijalna baza neophodno potrebna. Uostalom, generacijama koje dolaze treba da ostavimo nešto više nego same ideje.

Postavlja se pitanje, odakle namaknuti sredstva za dom u Zagrebu. Bilo bi nerealno izlaziti s takvim prijedlogom, kad ne bi postojala stvarna mogućnost za investicije. Planinarski savez Hrvatske raspolaže danas sa potrebnim sredstvima. Došao je do njih, nažalost, nesretnim slučajem: to je osigurnina za Tomislavov dom koji je lani oštećen požarom. Postoji, međutim mišljenje da bi se dobivena osigurnina trebala utrošiti za izgradnju novog doma na Medvednici. Dapače, Skupština grada Zagreba sklopila je sa Savezom ugovor, prema kojem će otkupiti oštećeni Tomislavov dom za sumu od oko 88 milijuna dinara uz uvjet da Savez taj iznos i osigurninu upotrebi za novi objekt na širem području Sljemenu. Međutim, kako izgleda, ugovor će ostati samo na papiru, jer grad Zagreb ne raspolaže s ugovorenim sredstvima. Osigurnina sama za sebe (oko 72 milijuna dinara) ni izdaleka nije dovoljna za izgradnju novog doma na Sljemenu (jedva bi dostajala za komunalije: cestu, vodovod, kanalizaciju, elektriku itd.), ali bi bila dovoljna za kupnju jedne gotove zgrade u gradu Zagrebu, za potrebe doma kakav smo gore opisali. Na ovaj način uložena sredstva dala bi mnogostrukе efekte. Dobili bismo objekt trajne tržne vrijednosti koji bi se dao vrlo racionalno iskoristiti, što je itekako važno s obzirom na predstojeće ekonomske najamnine. Korist od takvog objekta za razvitak našeg planinarstva možda je danas još nesagleđiva.

Naša je organizacija siromašna. Ona nikada ranije nije imala prilike da slobodno raspolaže s takvom sumom kakvom danas raspolaže, sumom koja bi mogla značiti prekretnicu u razvitku našeg planinarstva i pitanje je da li će ikada u budućnosti opet imati takvu priliku. Zato leži velika društvena odgovornost na onima koji odlučuju o sudbini Tomislavovog doma. Postavlja se pitanje, da li ga uopće treba otuditi ili osigurninom dom renovirati, da li sredstva utrošiti za novi objekt na Sljemenu (naravno, vrlo skromnih dimenzija) ili za proširenje nekog već postojećeg objekta, da li sredstva raspodijeliti raznim društvima za njihove domove ili ih uložiti u planinarski dom u Zagrebu. Smatram da je korisno bilo s ovih nekoliko redaka javno upozoriti one koji odlučuju na njihovu odgovornost, a našu javnost upoznati s problemom koji traži rješenje.

Strah

Bilo je hladno. Svijeća je dogorjevala ispod kabanice. Plamičak bi svaki čas zadrhtao. Puhalo je, strašno je zviždalo i vjetar se uvlačio u nas. Bili smo mokri. Noge su se grčile. Preko kabanica slijevali su se mlazovi. Želio sam da huče kao slapovi, no oni su se pretvarali u kapi.

Strah je tinjao u nama. Cijelu noć nismo ga htjeli otkriti jedan drugome. Lebdio je između stijena, ulazio u pore i škrape, nestajao negdje u šumu vjetra. Mislili smo da je otišao na šumovite bregove ispod nas. Varao nas je. Bio je opet ovdje. Upravo opipljiv poput stijena i nas samih. Želio sam da ga potisnem. Obojica smo to željeli. Ali nisi mi priznao, prijatelju, da je bio jednak u tebi. Običan, banalni strah! Mogao si mi to reći bez ustručavanja. I ti si mi neki prijatelj! Ja bih te razumio, prijatelju, i pokušao utješiti ...

Vjetar nas je počeo sušiti. Bila je još uvijek noć. Više nije treštalo i ti si izvadio slijepljenu čokoladu. Dao si mi više od pola. Pazio sam na to. Oprosti, ali zaista sam pažljivo promatrao kako dijeliš čokoladu. Zašto nisi rekao da te je strah? Glupo, znam, ali ... eto.

Prije nego je svijeća dogorila, rekao si: »Još sat!« Trljali smo noge. Hukali u šake i najčudnije se smijali u životu. Ti si se prvi navirio ispod kabanica. Čuo sam povik, malo prigušen, jer sam glavu umotao u košulju.

I jutro je došlo. Najprije sivkasto. Magle su se još vukle. A onda je postalo rumeno.

Bilo je to najljepše jutro, neočekivano u bojama jesenjeg rumenila. Čekali smo ga promrzli između kamenja. Vjerovali smo da će doći, najprije sivo, magleno i tiho, poslije možda blistavo sa zvukovima svoga svanača. I došlo je. A onda nam je pogled sezao daleko u doline, i brežuljke smo gledali ispod nas obrasle šumom, i crvene, brežuljke, koje smo prošli jučer, prekučer, tko zna kada ...

Nepuni sat kasnije bili smo na vrhu. Žurili smo da nam bude toplice. Na vrhu je tvoj stisak ruke, prijatelju, bio čvrst. Rukovali smo se dugo i smijali jedan drugome. Bili smo sretni.

Žao mi je da ti bar tada nisam priznao. Ti si doduše rekao: »Bilo je gadno!« Ali to je bilo sve. Strah se nismo usudili spomenuti.

Matterhorn

Potpuni je mrak. Pola tri ujutro. Ležim u skupnoj sobi Hörnly-Hütte podno samog Matterhorna. Došao sam sasvim slučajno, jučer, 18. VII 1965. da barem vidim tu odskočnu dasku na vrh Matterhorna. Ali, ispalo je drugačije. Dok sam zavaljen ležao pred domom i gledao Matterhorn pristupi mi jedan crnokosi mladić i upita, da li imam partnera za uspon. Odgovorim nječno i opet se zagledam u Matterhorn. No momak nije odustajao, prešao je u ofenzivu i direktno me upitao, da li bih krenuo sa njim, jer da je on u sličnom položaju kao i ja. I kao rezultat toga oblačim vjetrovku i izlazim u mrak. Nismo sami, na to smo i računali, jer moj novi prijatelj, kome još neznam ni ime, također prvi put stupa na strmine ove divne planine. Idemo iza jednog naveza sa dobrim vodičem. Sve je zaledeno, a stijena je nevjerljivo hladna. Osiguravamo se tu i tamo na težim detaljima, a preko lakšeg terena idemo u razmaku od pet do šest metara, noseći uže smotano u ruci. Nemamo mnogo vremena za okretanje i gledanje u dolinu. Zaokupljeni smo stijenom, a dolje je još ionako potpuni mrak. Samo, tamo daleko u dolini svjetluca Zermatt.

Izašlo je sunce. Skidamo nešto odjeće i idemo polakše, jer se ne moramo više držati naveza iznad nas. Sada se možemo i sami orientirati. Ne odmaramo se, idemo prilično polako, kao što, uostalom, rade i svi ostali navezi, a ima ih lijepi broj. Time postižemo da se još ne znojimo, a i osjećamo se ugodno. Tu i tamo se zaustavimo da snimimo koji snimak. Ove godine ima izuzetno mnogo snijega i primorani smo da negdje na polovini pričvrstimo dereze. Napredovanje je sad otežano na predjelima čiste stijene, ali zato dvostruko lakše na snježnim i ledenim pojasisma. Oko nas se stalno kovitlaju magle i oblaci. Na trenutke izgleda skoro dramatično, a na trenutke je sve potpuno čisto, sve dolje do Zermatta u dolini ili do Monte Rose lijevo od nas.

Prešli smo polovinu puta. Dolazimo do bivaka, odnosno skloništa Solvay Hütte. Prvi puta sam prešao visinu od četiri tisuće metara. Malo se odmaramo, ali ne dugo jer nam ostaje kraći ali i teži dio uspona.

Krenuli smo dalje. Još malo pa dolazimo do fiksiranih užeta. Užeta su nova, nedavno promijenjena. Ispod njih se vide ostaci starih užeta, potpuno istrunulih. Dolazimo na mjesta gdje se treba doslovce podizati na rukama, a nogama se tek tu i tamo odupirati o stijenu.

Izlazimo konačno iz tog neugodnog dijela, i sada gazimo strmu snježnu padinu. Pravi užitak poslije onih užeta. Vidim da je prednji navez stao i da nešto gleda. Stižem do njih i postaje mi jasno: dalje se nema kuda. Mi smo na vrhu. Na visini od 4477 m.

Divan osjećaj. Jučer još san, a danas stvarnost. Moj prvi četiritisućnjak, i to ovako krasan i veličanstven. Čestitamo si međusobno, a zatim čistimo snijeg sa kamena da imamo kamo sjesti. Udobno baš nije, malo je usko i neudobno na oštrom vrhu, ali to nam ništa ne smeta. Uživamo u pogledu, uživamo u piću i jelu što smo ga ponijeli. Tu mi konačno pada na pamet da pitam svog novog prijatelja za ime. Johny, rekao je, jednostavno Johny. Kanadancin, dodao je. I on je zinuo od čuda kad sam mu rekao da sam iz Jugoslavije.

Nije bilo vremena za duge razgovore, trebalo je istog dana sići do Zermatta, i mi smo ponovo utonuli u stijenu. Silazak nije bio baš ugodan, jer se snijeg pod jakim julskim suncem prilično topio. Trebalo je paziti na svaki korak i mi smo jedva dočekali čistu stijenu.

Na Hörnly-Hütte smo skromno proslavili naš uspon uz nekoliko konzervi piva a zatim se, izmjerenivši adresu, razišli.

Nenad Švedek

Primjedba urednika: autor članka nema ni punih 18 godina, dok je njegov drug bio 22-godišnjak — dakle, zaista, za Matterhorn vrlo mlada ekipa!

»Glasam za Himalaje«—

»Ma, kakvi Himalaji!«

Prošlog ljeta vodila se na stupcima beogradskog dnevnika »Večernje novosti« zanimljiva polemika, koja je trajala preko mjesec dana. Tema diskusije bila je ovogodišnja ekspedicija na Himalaje, a učesnici diskusije bili su čitaoci tog lista, planinari i neplaninari. Raspravljali su o pitanju, da li je bilo opravdano organizirati jednu skupu ekspediciju, koja ne donosi vidljive i brze materijalne koristi. Mišljenja su bila oštro podijeljena. Dok su jedni smatrali ekspediciju malone zločinom, drugi su je beskompromisno branili. Ni jedni ni drugi nisu bili u stanju na zadovoljavajući način obraniti svoje stanovište, jer nisu bili dublje upućeni u smisao takvih pothvata kao što su himalajske ekspedicije. Ali ni jednoj ni drugoj strani ne može se poreći dobromanjernost, dakle, ni onima koji su se izjasnili protiv ekspedicije (izuzev diskutantu Hadži-Kostiću, koji je bio upravo zagrižljiv).

Učesnici diskusije, i oni za i oni protiv, skrenuli su na krivi put pokušavajući ocijeniti pothvat sa ekonomskog gledišta, tj. izračunati koliko on košta i koliko će donijeti novaca. Treba biti na čistu s time, da ekspedicija na Himalaje ne spada među privredne i merkantilne djelatnosti, i ako baš treba, priznat ćemo da je ona za naše prilike luksus. Isto takav luksus kao što je kultura, zabavna djelatnost, turizam, sudjelovanje na olimpijadama i još mnogo toga drugoga.

Postavlja se pitanje, gdje su uzroci da je diskusija krenula krivim putem i tako nanijela štetu planinarskom pokretu u našoj zemlji. Dijelom je za to kriva naša dnevna štampa i njena žurnalistička površnost u obavlještanju javnosti. Treba dođe priznati »Večernjim novostima« da su omogućile svima da iznesu svoje mišljenje, ali ako npr. pročitamo vijest pod naslovom »Naši alpinisti nisu uspjeli« mogli bi doći do absurdnog zaključka, da se zadatak ekspedicije sastojao samo u mjerenu krvnog tlaka i hvatanju nekih kukaca. Time je naša javnost dovedena u zabludu, a vjerujem da se ni planinari ne bi mogli složiti s time da se njihov novac troši samo za takve stvari. Naime, u financiranju ekspedicije sudjelovali su svi planinari Jugoslavije, jer uz članarinu obavezno uplaćuju dodatak za »ekspedicioni fond«.

Ipak, smatram da najveća krivica za pogrešni smjer diskusije leži na planinarskoj organizaciji! Umjesto da iskoristi priliku da planinarske ideje što više približi širokim slojevima — jer ekspedicija je trebala imati i propagandni efekt — naša organizacija nije izvršila svoju dužnost, nego je taj posao prepustila dobromanjernim ali nedovoljno stručnim pojedincima. Dok je npr. J. Hadži-Kostić u zajedljivom tonu reagirao na novinskim stupcima već nakon 24 sata, dotle je na odgovor kompetentnog planinarskog foruma trebalo čekati gotovo dvije sedmice, dakle do vremena, kad je čitalačka javnost već zaboravila sam tok diskusije.

Prenoseći ovdje u cijelosti diskusiju iz »Večernjih novosti« omogućavamo našim čitaocima da steknu uvid u čitav njen tok, da tako ocijene poziciju koju planinarstvo zauzima u našem javnom životu i da ujedno shvate koliko još propagandnih napora treba uložiti da bi naša sredina, u odnosu na planinarstvo, dosegla evropsku razinu.

Dr Željko Poljak

KO PLAĆA PUT NA HIMALAJE?

Pročitao sam neki dan (sa interesovanjem) vest o našoj ekspediciji na Himalaje, a zatim nam je televizija predstavila učesnike. Ova ekspedicija dolazi neposredno posle one koja je uspela da najzad svlada kanjon Nevideo u Crnoj Gori. Naravno, možemo samo pozdraviti jugoslovensku zastavu na Himalajima. Ali danas — dok prebrojavamo vlastite budžete i najviše se interesujemo za cene — siguran sam da bi novinari zadovoljili radoznalost velikog dela čitalaca, kad bi uz vest o ekspediciji na krov sveta pribavili još neke informacije:

— Koliko staje otprilike čitav poduhvat u kome učestvuje dvanaest ljudi i preko 300 nosača i šerpasa?

— Ko to finansira?

— Kakav je, u stvari, cilj — osim eventualnog isticanja zastave? Ako naši alpinisti idu svaki sa svojih dvadesetak turističkih dolara, onda — pardon.

M. Šotra, Beograd
(13. augusta)

ODGOVOR REDAKCIJE

Od sekretara Planinarskog saveza Jugoslavije, Aleksandra Posteljnika dobili smo ovaj odgovor:

»Planinarski savez Slovenije, Izvršno veće Slovenije i mnoge privredne organizacije dale su pomoć u opremi, hrani i novcu. Teško je sada utvrditi kolika je ukupna suma koju će ekspedicija potrošiti.

Na put odlaze, pored »profesionalnih« alpinista, dvojica lekara i drugi stručnjaci kojima je glavni zadatak da ispitaju reakcije čoveka na promenu visine, aklimatizaciju, pritisak, da vide kakvim je promenama izložen ljudski organizam u ovakovom poduhvatu.«

Jeste li zadovoljni odgovorom?

(13. augusta)

PUT NA HIMALAJE — NEKORISTAN

U vašem listu od 13. augusta u ovoj rubrici ste objavili pismo »Ko plaća put na Himalaje« M. Šotre i odgovor na njegova pitanja. Odmah da kažem da se sa njegovim primedbama i pitanjima slažem.

Na kraju odgovora pitate druga Šotru da li je zadovoljan odgovorom. Ne znam da li je on, ali ja nisam.

Nekako mi čudno zvuči da se polazi na takav put koji će zajednicu da košta mnogo miliona, a da se bar približno ne zna tačna suma. Pogotovo u jeku sprovođenja privredne reforme, kada od svih institucija tražimo da do detalja proračunaju poslovanje i troškove tog poslovanja.

Takođe mi nezgodno zvuči da se — u jeku traženja maksimuma unutrašnjih rezervi, obustavljanja investicija za izgradnju pojedinih objekata — ulažu toliku sredstva u nešto što, po mom mišljenju, ne donosi neke naročite koristi. Zar je važno kako se ponaša ljudski organizam na 6000 metara kad je poznato da su u Jugoslaviji najviši vrhovi ispod 3000 metara? Ako je nekome potrebno da zadovoli sportske strasti, mogao je da to ostavi za bolje dane.

Možda će neko da mi predbací da ne shvatam važnost naučnih poduhvata. Pa, neka mi i prebací. Smatram da bi bilo bolje dati ta sredstva za neku drugu granu medicinskih istraživanja. Bar u sadašnjoj situaciji.

Vitomir Janković, Beograd
(16. augusta)

ZAŠTO ODGOVOR U RUKAVICAMA?

U »Večernjim novostima« od 13. augusta u rubrici »Čitaoci, da ili ne« odgovarate M. Šotri na pitanje »Ko plaća put na Himalaje?« Na kraju — pitate da li je zadovoljan odgovorom.

Možda je M. Šotra zadovoljan, ali nismo mi, ostali čitaoci. A evo zašto: 300 nosača sigurno koštaju 300 miliona mesečno. Oprema oko 100 miliona. Naša ekipa — takođe oko 100 miliona. To je ukupno oko 500 miliona dinara za jedan mesec. Neka sledeća dva koštaju još toliko, sve zajedno iznosi oko miljardu dinara.

Tako sam izračunao ja sa svojim drugovima. Ako smo i pogrešili za stotinak miliona, cifra je ipak donekle tačna.

Tako je trebalo da glasi odgovor pa da budemo zadovoljni. Ovakvim odgovorom u rukavicama nismo. Jer, nitko ne veruje da tu nije određena predračunska suma.

Budimir Jeremić, Kraljevo
(17. augusta)

HIMALAJI ILI PRÓDUKTIVNOST?

Pre svega čestitam drugu Šotri iz Beograda koji je prvi kritikovao odlazak naše ekspedicije na Himalaje.

Zaista je čudno kako neko može da preduzme takvo putovanje, a još čudnije ko može da ga finansira, kad se sve to događa u trenutku kad svaki naš radnik, svaka grupa, svaka radna jedinica, svaka privredna organizacija, i najzad, cela naša zemlja, vode borbu za što rentabilnije korišćenje sredstava.

Redakcija odgovara drugu Šotri i pita ga da li je zadovoljan. Znam da nije ni on, ni celi radni narod Jugoslavije.

Pored alpinista, polaze i neki stručnjaci. Ako žele da upoznaju promene na ljudskom organizmu, ne moraju da idu na Himalaje. To mogu da postignu i kod nas.

Zapitao bih kolektive koji su dali sredstva za ekspediciju da li su dobro razmislili u šta daju novac i da li je on mogao da se upotrebi za bolje svrhe.

Samid Omerović, Orašje
(17. augusta)

GLASAM ZA HIMALAJE

Reakcija na pismo M. Šotre »Ko plaća put na Himalaje« je očigledno usmerena na jedno: naša ekspedicija na Himalaje je nepotrebna. Osnovni »argument« je štednja. Vitomir Janković u pismu »Put na Himalaje je nekoristan« kaže između ostalog: »Ako je nekome stalo da zadovolji sportske strasti, mogao je to da ostavi za bolje danek. Ne znam kakve to »bolje dane« očekuje, jer je činjenica da su ovi naši dani sasvim dobri. Ili očekuje da zbog ovih »nedobrih« dana treba stati na put svim oblicima fizičke kulture?

Znači, pošto taj poduhvat »ne donosi naročite koristi«, treba ukinuti sve što ne donosi naročite koristi ili donosi samo »gubitke«: opere, pozorišta, sva sportska društva (svi primaju dotacije od zajednice)! Treba li ukinuti sve muzeje, festivalе, smotre, jer sve to stvarno ne donosi (materijalne) koristi? Izgleda da autor pomenutog pisma zaboravlja da pored »koristik posmatranih kroz dinar ili miljardu, postoje i druge, mnogo vrednije.

Samid Omerović u pismu »Himalaji ili produktivnost« kaže da su ti »neki stručnjaci« (misleći valjda na lekare i ostale članove naučnog dela ekspedicije) mogli da ispitaju uticaj velike visine u našim planinama. Gde kod nas ima vrhova od šest hiljada metara? Najviši naš vrh »osvajaju i turistkinje u cipelama s visokom potpeticom.

Pozdravljam poduhvat osvajanja Hamalaja i biću ponosan, ako jugoslavenska zastava zalepršala na nekom vrhu Himalaja. A oni čije je jedino geslo »ne isplati se«, »nije naročito korisno« ili »nije produktivno«, neka »oprose« društvu za takav »luksuz«, da ide napred u interesu napretka, nauke i kulture.

Milenko Tatalović, Novi Sad
(19. augusta)

A ZAŠTO ALPINISTI ĆUTE?

Pratim uredno ovu rubriku i iznenadilo me je da se većina čitalaca ne slaže s odlaskom naše ekspedicije na Himalaje.

Mislim da bi trebalo da zajednički pozdravimo ovaj napor i poželimo uspeh ekspediciji. Trebalо bi da budemo srećni što će naša ekspedicija prva osvojiti severni deo Himalaja i istaći zastavu SFRJ. Trebalо bi da budemo zadovoljni i odgovorom o finansiranju ekspedicije.

Da li će nas iznenaditi ako neko upita koliko će koštati odlazak ostalih sportista na sledeće Olimpijske igre? Jer, čitaoci su u vašem listu glasali protiv uspeha naših sportista-alpinista.

Mislim da i svi planinari ovako misle i voleo bih da i oni daju svoje mišljenje.

Milorad Grčić, Železnik
(19. augusta)

MA, KAKVI HIMALAJI!

Drug Tatalović je u svom članku »Glasam za Himalaje« izneo neke »razloge« zbog kojih je taj naš poduhvat zaista potreban i »koristan«. Njegovi razlozi su takvi da zaista zasljužuju znake navoda.

Odgovarajući drugu Omeroviću, također protivniku ekspedicije, Tatalović kaže: »Gde su nam Himalaji i visine od šest — sedam hiljada metara?«

E pa onda, kad već nemamo tako visokih planina, što će nam rezultati o po-našanju organizma na tim visinama? I to za takvu cenu!

Drugo, tu su rezultati Hilarijeve ekspedicije na Mont Everest. Zar ne možemo da se koristimo rezultatima drugih? Zar je potrebno da sada pravimo ekspediciju na Severni pol, pošto ga mi lično nismo osvojili? Ili da opremimo ekipu za naj-veće dubine u Tihom oceanu, jer ih mi lično nismo izmerili?

Upoređenje ekspedicije sa muzejima, pozorištima i sportskim društvima je u najmanju ruku neozbiljno. Zar drug Tatalović ne razlikuje stalne institucije od momentanog, da se tako izrazim, planinarskog hira? Koji je uz to još i fantastično skup! Zar naša zajednica treba da plati nekoliko stotina miliona da bi naša zastava lepršala na tamo nekom vrhu Himalaja? Uostalom, nju tamo neće niko nikad ni da vidi.

Po mom mišljenju, daleko je kulturnije (jer se Tatalović poziva na kulturu) da se za te pare podigne nekoliko škola, jer nam deca uče u četiri smene. Ili nekoliko zdravstvenih stanica tamo gde više hiljada pacijenata dolaze na jednog lekara.

Vojislav Cvetković, Beograd
(23. augusta)

HIMALAJI — »PIROVA POBEDA«

Osvajati osvojene Himalaje — to je Pirova pobeda. A evo zašto:

Za milijardu imamo: 200 jednosobnih stanova ili 20 škola u 20 zabačenih sela ili 10 škola u 10 varošica. Ili: 15 manjih bolnica ili 800 traktora u poljoprivredi. Dakle, skupa je ta sportska delatnost i neka je drugovima srećno ako osvoje Himalaje, ali to je Pirova pobeda.

Budimir Jeremić, Kraljevo
(25. augusta)

TRIGLAV — DA, HIMALAJI — NE!

Sama činjenica što je nastala tolika polemika oko naše »Himalajske ekspedicije« dokazuje da naš narod nije ostao ravnodušan prema ovoj stvari, i zato vredi pisati o njoj.

Mislim da odgovor predsjednika Planinarskog društva iz Beograda počiva na jednom nesporazumu. Naravno da niko nije protiv planinarstva, to je neosporno divan sport, ali svakako nije potrebno da se zato ide čak na — Himalaje, kada je opće poznata činjenica da naša zemlja nema deviza ni za najpotrebnije stvari, kao što su automobilске gume, koža za obuću, pa čak i lekovi, o čemu čitamo svakog dana u štampi.

Zato će svaki čovek koji ume realno da misli, uvideti da je to za nas, u današnjim uslovima, jedan neopisiv i skroz nepotreban luksuz. Time niko ne misli da potcenjuje planinarski sport.

Od fudbala i boksa zajednica ipak ima neke koristi, u vidu ulaznica i raznih taksa, dok je himalajska ekspedicija samo rasipanje sredstava u vreme kada ih za te svrhe zaista nemamo.

S. Ignjatović, Niš
(27. augusta)

HIMALAJI CE SE ISPLATITI

U toku proteklih desetak dana čitaoci vašeg cenjenog lista bili su svedoci jedne povike »pseudohumanista« u vezi odlaska naših alpinista u masiv Himalaja. Smatram za potrebno (kada to već nije učinio organizator, Planinarski savez Jugoslavije), da na pravi način odgovorim vašim čitaocima zašto i kako se uopšte ovakve ekspedicije i organizuju, budući da sam o tome solidno obavešten.

Tačno je da će za ovaj poduhvat, kao i ostale ove vrste, biti utrošena znatna materijala sredstva, a o konačnoj sumi neću da raspravljam, jer će se sazнати kada se ekspedicija vrati u zemlju. Na pitanje ko je dao ta sredstva, evo odgovora:

Najveći deo materijalnih sredstava dale su naše fabrike prehrambene industrije, radio i tekstilne industrije i proizvođači sportskih rekvizita — kao besplatnu pomoć, reklamu, ali sa obavezom da se prati promena na njihovoj robi prilikom upotrebe u raznim klimatskim rejonima. Što će na određeni način koristiti inženjerima i konstruktorima dotičnih fabrika u budućnosti.

Novac kao gotovinu dao je uglavnom organizator — Planinarski savez, a sakupljen je od članarine planinara i upotrebice se za plaćanje prevoza, šerpasa itd. U manjem iznosu pomoć je stigla i od SOFK.

Korist od ovog poduhvata je nesumnjiva. Pre svega, uspeh će podići ugled našem planinarstvu i podstaknuti ljudi da se zainteresiraju za ovaj tako zdrav sport.

Od snimljenog materijala i napravljenih beležaka (novinar ne ide tek tako) napraviće se kasnije filmovi, razglednice, reportaže, knjige i sve to prodaće se za dobre pare u zemlji i van nje. Tako će se ovaj poduhvat ne samo isplatiti nego će i ostati novaca za financiranje razvoja planinarstva u Jugoslaviji.

Primjer: danas, petnaest godina posle osvajanja Anapurne, Francuska federacija za planinarstvo ubire prihod od objavljenih knjiga, brošura, razglednica i ostalog materijala.

Molim Vas da u cilju pravilnog obaveštavanja javnosti objavite ovaj moj dopis, kako bi se na ceo slučaj bacila druga svetlost.

Miodrag Tasić, student ekonomije, Zemun
(1. septembra)

NAŠI ALPINISTI NISU USPELI

Katmandu, 22. oktobra. Jugoslavenska alpinistička ekspedicija nije uspela da se popne na vrh Kangbačen na Himalajama. Voda ekspedicije, koja broji dvanaest članova, Jože Govekar, obavestio je Ministarstvo spoljnih poslova Nepala u Katmandu da se zbog lošeg vremena odustalo od pokušaja da se osvoji vrh Kangbačen.

Dva člana ekspedicije, Ludvik Juvan i Metod Humar zajedno sa dvojicom Šerpasa, dospeli su na samo 367 metara od vrha tj. uspostavili bazu na visini od 7535 metara ali su morali da odustanu od daljeg uspona zbog snežnih vejavica i iznemoglosti.

U poruci Ministarstvu spoljnih poslova Nepala Govekar kaže da su članovi ekspedicije već na putu za Katmandu. Prema prvobitnom planu jugoslavenski alpinisti su trebali da osvoje vrh Kangbačen 27. oktobra. Također, oni su na ovom putu nameravali da istraže krvni pritisak na velikim visinama i da sakupe neke retke primerke insekata.

(22. oktobra)

INSEKTI NA HIMALAJIMA

Jovan Hadži—Kostić

dru Marjanu Brecelju, predsjedniku Plininarskog saveza Jugoslavije

Nadam se, druže predsedniće, da ste u jučerašnjim novinama pročitali vest da naša ekspedicija od 12 članova nije uspela da osvoji vrh Kangbačen na Himalajima zbog snežnih vejavica i iznemoglosti, i da je krenula kući neobavljen posla. Verujem da ste žalili što su naši planinari došli na 367 metara do vrha, pa dalje nisu mogli. Verujem, jer znam da vi znate koliko je miliona — pardon, koliko stotina miliona! — koštala ta ekspedicija naš u z a j e d n i c u.

(Izvinjavam se što sam inače jednu zloupotrebljavalu sintagmu — naša zajednica, tako jako naglasio, ali to sam učinio namerno, da bih vam odmah skrenuo pažnju na ono što ni meni, ni drugim nije baš sasvim jasno).

Još negde u julu i avgustu u našem listu su sami čitaoци pokrenuli diskusiju na temu: da li je ovaj trenutak naše stvarnosti (opet zloupotreba) najpogodniji za jedan tako ambiciozan i skup poduhvat? Diskusija je bila prilično jednostrana iz prostog razloga što je veći deo čitalaca smatrao da je ideja, blaže rečeno, megalomska. Javili su se, istina, i ljudi iz Vašeg Saveza, koji su pokušali da objasne svrhu jedne ovakve ekspedicije i izvore financiranja. Ali njihov odgovor nije ostavio bogznakakav utisak, jer se pare troše te troše, bilo čije da su, jer su naše.

Znam da ću sa sportsko-planinarskog stanovišta ispasti jeretik, ali iskreno rečeno, ne želim preterano za onih 367 nesavladanih metara. Želim samo za našim milionima koji su se skotrljali niz snežne padine Himalaja. Usko gledam na te stvari.

Ti naši, nesumnjivo odvažni momci hteli su na Kangbačenu da ispitaju krvni pritisak na velikim visinama i da sakupe neke retke primerke insekata. Ne znam šta će sada oni (i mi!) bez tih sudbonosnih podataka.

I znate šta još ne znam: da li su naši planinari dosad ispitali kako se ponaša krvni pritisak na Triglavu i kakvih sve insekata ima na Šari?

(23. oktobar)

ZAŠTO USPON NA HIMALAJE

Sa punom pažnjom smo pratili diskusiju o jugoslovenskoj ekspediciji na Himalaje, vođenu na stranicama vašeg lista, a i u listovima drugih republika. U potpunosti shvatamo dobronamerne pobude vaših čitalaca, kada su postavili više pitanja o celisnosti i opravdanoći takve ekspedicije u trenutku rastojanja svih naših građana da odluke Osmog kongresa SKJ o ekonomskom jačanju zemlje budu što pre ostvarene. Ali, pre svakog definitivnog zaključka, smatramo da će biti korisno da se čuju još neke činjenice.

Jugoslavija, kao zemlja u kojoj se gotovo na svakom koraku uzdiže neka planina na kojoj se za vreme NOB vodila žilava partizanska borba, ima dugogodišnju planinarsko-alpinističku tradiciju. Planinarska organizacija postoji u naši više od 90 godina. Naši planinari i alpinisti bili su skoro na svim vrhovima Evrone, u planinama Špicberga, Anda, Himalaja, na Kavkazu, Kilimandžaru i nekim drugim vrhovima Azije i Afrike. Neke od njih su naši alpinisti prvi osvojili. U masivu Bolivijskih Anda novoosvojeni vrhovi se zovu Piko Jugoslavija, Piko Slovenija, a i drugi vrhovi nose imena naših najpoznatijih alpinista.

Jugoslovenski alpinisti, članovi Planinarskog saveza Jugoslavije, jedne od retkih sportskih i društvenih organizacija koje su sačuvale lepotu idealističkog amaterizma znaju koje im mesto pripada u saradnji s alpinistima drugih zemalja. Po sposobnostima mogu sigurno da se uporede bar sa alpinistima Holandije i Irske. Stalan uspon alpinizma u nas stvorio je uslove da jugoslovenski alpinisti budu sposobni i za teže poduhvate. Naš alpinizam je dostigao zavidan međunarodni nivo koji može da se uporedi sa dostignućima šahista, gimnastičara, futbalera i drugih vrhunskih sportista. Bila bi prava šteta da se talentovanim alpinistima ne pruži mogućnost da se takmiče sa najboljima, pogotovo kada se zna da su svi kandidati za pohod na Himalaje

vlastitim sredstvima platili troškove treninga, izdatke za lekarske preglede, nabavljanje i pakovanje lične opreme. Sami su plaćali i ostale, za takve pohode neizbežne izdatke.

Pripreme za ovu ekspediciju trajale su nekoliko godina i počele mnogo pre privredne reforme, pa je obaveze trebalo svakako izvršiti, naročito prema prijateljskom Nepalu.

U polemici se navodi sadašnja privredna situacija i pomjeru ogromni izdaci za ovaj pohod. Srećom, istina je drukčia. Za organizacione pripreme ekspedicije koje su počele marta 1964. Izvršno vjeće Slovenije dalo je 14 i po miliona dinara. Savezno izvršno vjeće na predlog JSOFK deset miliona, a nared toga Željezara Jesenice dodelila je ekspediciji 1,800.000 dinara. Ovaj primer sledila su i druga preduzeća, pa je sakupljena suma od 32 miliona. Priloge su dale i mnoge fabrike lekova, (iz Švicarske, Engleske i Danske), Holandani su dali dva radio prijemnika, Švedski kofere, Nemci i Austrijanci specijalnu užad. Sve to predstavlja uobičajenu međunarodnu saradnju u želji da se doprinese uspešnom izvođenju sportskog poduhvata. Naša preduzeća u kojima rade učesnici ekspedicije odobrila su im odsustva i na taj način pomogle pohod.

Himalajska ekspedicija predstavlja novi vid kontakta sa narodom sa kojim Jugoslavija podržava prijateljske odnose. U Nepalu rade mnogi naši stručnjaci, zahvaljujući ugovorima o tehničkoj pomoći i suradnji, i izvršavaju planove nepalske vlade čiji je cilj ekonomski i kulturni napredak zemlje. Naši planinari u ovom pokušaju, da se uspnu na dosad neosvojene vrhove, tesno saraduju sa građanima prijateljskog Nepala. Ubeđen sam da će to znatno doprineti još većem prijateljsvu naših naroda.

Pavle Šegula, dipl. ing.
predsjednik komisije za alpinizam PSJ
(Večernje novosti 5. novembra)

Planinarska speleologija u Hrvatskoj 1963-65

AKTIVNOST SO PD »ŽELJEZNIČAR« U ZAGREBU

Zadnjih nekoliko godina bio je period velike stagnacije. Nakon odlaska desetine najaktivnijih članova u vojsku i po završetku studija i škole odlazak na službu izvan Zagreba, rad u odsjeku održavala je nekolicina članova. Slabu aktivnost potenciralo je i pitanje društvenih prostorija. Radi nadogradnjava i adaptacija članovi odsjeka nisu imali prostorija za sastajanje.

Zbog toga je bilo više čisto planinarskih izleta i tura kao na pr: sudjelovanje na sletu planinara željezničara u Zadru, kojom prilikom je posiećen kanion Velike Paklenice i spilja Manita neć: učestvovanje na sletu planinara Hrvatske na Zavižanu na Velebitu kada je nosiećena iama Varniča u Rožanskim kukovima; ture po Žasavskim planinama, Fruškoj gori, okolicu Sarajeva, svlačenje niz Drinu, te dosta manjih izleta u blizu okolice Zagreba.

Od speleoloških akcija treba spomenuti održavanje trodnevног speleološkog tečaja na Učki za članove SO PD »Platak« iz Rijeke kojom prilikom je istraženo 5 manjih jama: zatim rekognosciranje nekoliko objekata u okolini Gornjih Dubrava u Gorskem kotaru i nastavak istraživanja spilje Veternice kraj Zagreba.

Dovršenjem društvenih prostorija tokom veljače 1965, aktivnost odsjeka je odmah porasla. Bogata speleološka biblioteka opet je dostupna svim zainteresiranim.

Postignuti su lijepi rezultati u istraživanju snilje Veternice; otkriveni su novi kanali, hodnici i dvorane u završnom dijelu spilje. Ali radi komplikiranog reljefa, uskih pukotina, urušenih kamenih blokova, zasiganih kanala i prolaza, zadnjih nekoliko stotina metara spilje je takav labirint, da usprkos ovako blizoz lokaciji, Veternica još uvijek ima neistraženih dijelova. Odsjek je nastavio sa snimanjem nacrta pa je uspio dovršiti nacrt glavnog kanala do kraja spilje, ali je ostalo još dosta neispitanih dijelova u području »labininta«. Istraživanje tih završnih dijelova, kako je otežano teškom prohodnošću špiljskih kanala i hodnika. Tokom jednodnevног

odlaska u Veternicu moguće je efektivno istraživati ili snimati samo nekoliko sati, a ostalo vrijeme se utroši na dolazak i povratak sa mjesta istraživanja. Da bi se dobilo na vremenu ekipa je dva puta noćila u spilji na »Balkonu Velike dvorane« oko 900 m od ulaza. Za prenos opreme korištene su specijalne transportne vreće koje je nabavila Komisija za Speleologiju PSH. Tokom tih istraživanja skupljeni su dragocjeni podaci o karakteru spilje, stečena su nova iskustva za duži borač u spilji, snimljeno je mnogo nacrta i fotografija.

Ova istraživanja vršili su zajednički članovi našeg odsjeka sa članovima SO PD »Zagreb«, »Zanatlija« i »Velebit«. Materijalnu pomoć za istraživanja dalo je i Speleološko društvo Hrvatske, koje je jednom prilikom davanjem prevoznog sredstva olakšalo transport opreme do Veternice.

Istraživanja Veternice imala su za Odsjek veliki značaj i zbog toga što je radna ekipa odsjeka često susrela u spilji po nekog mladog ljubitelja podzemlja, koji se je rado priključio ekipu, a kasnije upisao u Odsjek i noće organizirano djelovati u njemu. Tako Odsjek sada ima desetak mlađih perspektivnih članova. Za žaljenje je jedino što stariji članovi imaju prevelika vremena da svoje iskustvo prenesu na njih.

Ovogodišnji početak rada ovako ponuđenog odsjeka ulijeva nade da će odsjek i dalje nastaviti već 16-godišnju tradiciju istraživanja kraškog podzemlja, kao jedna od najaktivnijih speleoloških jedinica u Hrvatskoj.

Vladimir Božić

DVIJE GODINE RADA SO
PD »PLATAK«—RIJEKA

Počevši od osnutka u proljeće 1963. aktivnost Odsjeka kretala se vrlo nemirnim tempom. Teškoće, na koje je Odsjek nailazio, malobrojni članovi savladavali su velikim požrtvovanjem. Ma da se aktivnost svojom kvalitetom i kvantitetom ne može uporediti s aktivnošću speleoloških odsjeka u Zagrebu, članovima treba priznati veliko zaloganje u njihovom radu, Zahvaljujući

razumijevanju uprave PD »Platak«, i materijalna strana Odsjeka je osigurana, tako da su nabavljeni osnovni speleološki rekviziti za dalji rad.

Zbog nedostatka opreme, slabe stručne speleološke spreme, te malobrojnosti članova, ispočetku su se vršili samo posjeti u već istražene objekte, a novi su samo rekognoscirani.

Nakon nekoliko penjačkih vježbi s članovima alpinističkog odsjeka PD »Platak« i trodnevног speleološkog tečaja na Učki, članovi Odsjeka počeli su i samostalno istraživati još neistražene objekte u okolini Rijeke.

Tako je do sada Odsiek samostalno istražio nekoliko desetaka manjih jama i pećina na području Učke i Čićarije, Hrvatskog primorja. Gorskog kotara i Like. Članovi su učestvovali i na istraživanjima koje je organizirao Speleološki Odsjek PDS »Velebit« iz Zagreba u još neistražene objekte kraj Jasenka i Gračaca. Značajna je posjeta ponor-pećini kod sela Novokraćine na Čićariji koja je rekognoscirana do dužine od nekoliko stotina metara. Odsiek se sprema istražiti ovog ljeta pećinu do kraja.

Speleološki odsiek vrlo dobro surađuje s Prirodošlovnim muzejem u Rijeci, koji se zaintresirao za rad Odsjeka.

Rezultati Speleološkog Odsjeka PD »Platak« od osnutka do danas su pričinjeno skromni, ali izvanredne terenske mogućnosti, čvrsta želja i volja članova, kao i razumijevanje uprave društva daju nade da će se rezultati i dalje nizati i ostvariti razvoj speleologije u ovom dijelu Hrvatske.

Bruno Puharić

PRESTANAK RADA SO PD »ZANATLIJA« I »DUBOVAC«

Zbog odlaska najaktivnijih članova SO PD »Zanatlija« i »Dubovac« (pročelnika i tajnika) na odsluženje vojnog roka i na nove dužnosti izvan sjedišta svog Odsjeka, prestali su sa radom speleološki odsjeci u planinarskih društava »Dubovac« u Karlovcu i »Zanatlija« u Zagrebu.

B. V.

AKTIVNOST SO PDS »VELEBIT«

Speleolozi planinarskog društva »Velebit« djeluju kao planinarska organizacija na polju speleologije, upoznavajući ljepote i zanimljivosti našega podzemlja, kao i na polju planinarstva

učestvujući na izletima, pohodima, turama i orientacionim marševima.

Tokom čitave godine održavaju se redovni sastanci. U razdoblju od 1963—1965. g. vršena su istraživanja, rekognosciranja terena i posjećivane spilje.

Na području Gorskog kotara u blizini Jasenka istražena je spilja Vrelo kod Vrela, Jama iznad Vrela i Jama na Kosici. U Lici je istražena Srednja Cerovačka spilja i spilja Litica kod Gračaca. Otkriveni su novi kanali u spilji Tounjčici kod Tounja na Kordunu.

Krš zapadnog i istočnog dijela Medvednice u neposrednoj blizini Zagreba otvara priliku speleolozima za nove akcije i istraživanja, pa su na Zakičnici istražene dvije jame, a na istočnom dijelu Medvednice Zazidana peć.

U tom razdoblju posjećene su: spilja Veterica, u kojoj su također otkriveni novi kanali, spilja Tounjčica, Vrtlina na Velebitu, spilja Vrelo kod Fužina, Horvatova spilja u Lici kod Vrhovina, Đulin ponor i spilja Medvjednica u Ogulinu, Cerovačke spilje u Lici, Postojna i druge.

Dva člana našeg odsjeka osigurali su arheolozima slaženje u Horvatovu spilju prilikom njihovog stručnog rada.

Kod članova postoji znatan interes za orientaciona takmičenja, na kojima postižu dobre rezultate. Tako je na orientacionom takmičenju »Trofej Platak« 1964. osvojeno II i IV mjesto. Na pojedinačnom orientacionom takmičenju na Medvednici osvojeno je II mjesto. Sudjelovali su i na Memorijalu Janka Mišića, orientacionom takmičenju na Krndiji i na Saveznom natjecanju u Srbiji.

Osim toga izvedene su dvije letne i jedna zimska tura po Gorskom kotaru, dvije ture po Žumberku, nekoliko tura po Velebitu, od kojih su dvije zimske izvedene po izvanredno teškim vremenskim prilikama.

Odsjek sada ima 20 članova, od kojih je 10 aktivnih. Četiri aktivna člana nalaze se na odsluženju vojnog roka. Njihov nedostatak i činjenica da su većina aktivnih članova radni ljudi i studenti, je razlog što odsjek nije još aktivniji, kako je to bilo u prošlim godinama.

U toku 1965. izrađeno je 25 metara metalnih ljestvica tako, da sada odsjek raspolaže s 50 metara čeličnih ljestvica. Ostalu važniju opremu prilikom istraživanja Odsjek posudiće od Alpinistič-

kog odsjeka PDS »Velebit« i od Speleoškog odsjeka PD »Željezničar« u Zagrebu.

Predsjednik Odsjeka je Ivan Filipčić, tajnik Radovan Čepelak.

Radovan Čepelak

SO PDS »VELEBIT« ISTRAŽIVAO NOVI KANAL U VETERNICI

U protekle dvije godine izvršio je SO PDS »Velebit« nekoliko istraživanja u Vaternici. Istraženi su kanali iznad »Kamenog slapa« (250 m od ulaza), »Limunove dvorane« (oko 800 m od ulaza) i ponor ispred »Kamenog slapa« (20 m od ulaza). Najveću važnost ima istraživanje kanala iznad »Kamenog slapa«, gdje je prijašnjih 80 metara proširen za još 170 metara novoistraženih kanala. Na kraju kanala nalazi se uska vukotina iz koje se čuje prilično jek šum potoka. Postoiji mogućnost prolaza do njegovog toka. Novi vodeni tok u Vaternici veoma je značajno otkriće. Kanal iznad »Limunove dvorane« nije naročito značajan: dužina mu iznosi do sada 56 m. Uz odgovarajuću opremu moguće je daljnji prolaz. Napredovanje je otežano zbog vode i šljastih kamenih izbočina. I ovaj kanal je veoma uzak. Prošle godine izvršeno je istraživanje ponora isored »Kamenog slapa«. Prijašnjih 16 m dubine povećano je za novih 22 m, tako da ukupna dužina kanala sada iznosi 85 metara. Novo istraženi kanal je prilično uzak, osim na jednom mjestu gdje se proširuje u omanju dvoranu. Završetak kanala je ustvari suženje, kroz koje je nemoguće prolaz. SO DPS »Velebit« ima u planu daljnje istraživanje kanala iznad »Kamenog slapa« i »Limunove dvorane«.

Marijan Čepelak

O RADU SO PD »ZAGREB«

Odsjek ima 25 članova, od toga 18 muških i 7 ženskih. To su većinom pot-

pomažući članovi. Ima deset speleologa pripravnika, koji su ujedno i aktivni u stručnom radu. Kao planinari — članovi odsjeka imaju posebne zadatke i to: 1. Čuvanje i uređivanje terena oko spilje Vaternice, čišćenje ulaza od zarušavanja kroz čitavu godinu i 2. Čuvanje i povremeno uređivanje Horvatovih stuba na Medvednici.

Odsjek je u posljednje dvije godine dobio nekoliko mlađih članova, koji se upućuju u stručni rad. Od tih su četvoricu polazili Savezni speleološki, tečaj u Beljanici od 23. do 30. VII 1964. Mladi članovi često vrše vježbe spojene sa izletima radi upoznavanja bližih speleoloških objekata u krškog terena. Take akcije izvršene su 1964. u Vaternici 14 puta, Vel. Peći 2 puta, Bizeku 3 puta, Bizečkoj pećini 2 puta, te poluspilji Svinjarčići, pećini Stražnjec i Tisinom ponoru. Posebno je istražen novi ponor kod plan. doma Bizek. Osim toga izveden je stručni izlet u Viline Jame kod Samobora, Klekovu spilju i Vrlovku gdje su pregledani radovi tamošnjih amatera speleologa na produbljivanju spilje i održano je savjetovanje za eventualni dalji rad. Na poziv P D »Grebengrad« rekognoscirana je nova spilja u kamenolomu Podrutski Gubec kod Podrute, kod čega je sudjelovao 7 članova - učesnika. Jedan član je somoinicativno izvršio u dva maha istraživanje dviju manjih pećina u Mošćeničkoj Dragi. Izvršeno je topografsko snimanje, te pronađeni ostaci zemljanih suđa.

U društvenim prostorijama održano je jedno speleološko veče na kojem je održano predavanje o tečaju u Beljanici uz projekciju fotografija.

Odsjek drži redovite članske sastanke svake srijede. Na sastancima se uz redoviti dnevni red povremeno održavaju stručna i planinarska predavanja.

M. Markulin

Moj prvi dodir sa speleologijom

Da me je prije petnaest godina netko upitao, što mislim o špiljarstvu, sve moje predodžbe o tom području planinarske aktivnosti odmah bi se svele na pomoć o Postojni. Na Vaternicu u Medvednici — u speleološkim krugovima danas dobro poznatu pećinu — mislio sam u to vrijeme samo kao na neku »rupu« u koju smo se uvlačili iz sasvim pustolovnih razloga, zureći tek par metara duboko, jer prije rata drugačije nije bilo ni moguće.

Moj prvi izlet sa špiljarima Prvog maja 1951. u pećinu Vranjaču pod Mosorom bio je povezan s jednim vrlo lijepim uvodom u speleologiju pod vodstvom tadašnjeg pročelnika sekcije Vlade Redenšeka i tajnika Aleksandra Mujića. U akciji je sudjelovalo veći broj tada već poznatih planinarsko-speleoloških radnika. U vagonu, putem do Splita, dali su nam u nizu kratkih predavanja osnovne pojmove o istraživanju pećina i arheologije u kraškim terenima. Bili su tu prof. dr Ivan-ček, prof. Miroslav Šešić, ing. Virt i drugi.

U Splitu smo se upoznali s drom Lovrom Katićem, nasljednikom čuvenog arheologa don Frane Bulića. U takvom društvu proveo sam dva dana među ruševinama stare Salone, što mi je poslužilo da se zbijam sa učesnicima izleta. Mnogi od njih kasnije su postali poznati stručnjaci, kao npr. dr Drago Šikić, prof. Krešo Polak, prof. Marinko Gjivoje, ing. Tomica Krivec, dr Andrej Kurtini, Vladimir Redenšek i dr Mirko Malez. Bio je tu i poznati dugogodišnji planinar-speleolog, pokretnič prvog jugoslavenskog speleološkog časopisa »Speleolog«, Slavko Marjanac i supruga mu Irina. Najstariji u grupi bio je 70-godišnji Josip Benčić koji je unatoč visokim godinama aktivno učestvovao u nizu speleoloških akcija. Vrijedno je istaći Vladimira Bosnera, jednog od prvih članova špiljarske sekcije DP »Željezničara« koji je od svih osnivača, uz ing. Tomicu Kriveca, još uvijek aktivan član našeg Odsjeka.

Trećeg dana ovog izleta upriličen je posjet pećini Vranjači u selu Kotlenici u zaledu Mosora nedaleko nekadašnje željezničke stanice Dugopolje. Pećina Vranjača učinila je na mene takav dojam da sam odlučio ostati u sekcijski i sudjelovati u njenom radu, pogotovo kad sam uočio da je speleologija neobično usko vezana s planinarstvom. Shvatio sam da me ona neće otrgnuti od planina, nego da će me još više vezati uz prirodu i njene skrivene ljepote. Speleologija me kao planinara potpuno zaokupila. Omogućila mi je da upoznam sve čari i ljepote našeg krša koji samo naoko pruža siromaštvo, golet i bespuća.

Osim upoznavanja sa samom prirodnom izlasci na istraživanja omogućili su mi i upoznavanje s ljudima koji žive na području našega krša, s njihovom kulturom i njihovim običajima. Mnogi naši doživljaji vezani su uz Ličane, Gorane, Primorce, Dalmatince i Istrane, koji su uvijek bili na pomoći speleoložima. Oni su najbolji vodići po kozjim stazama, oni daju najtačnije podatke o pećinama i jamama, uvijek su spremni pružiti svaku pomoć umornom speleologu i satima čekati pred otvorom jame ili pećine. Po koja fotografija ili čokolada njihovoj djeci bilo je sve što bi primili uz zahvalni stisak ruke.

Nakon čitavog niza godina rezultati našeg rada nisu samo brojne fotografije, nacrte i razna oprema, nego i visoko razvijeno drugarstvo među planinarama speleoložima. Svatko od nas osjećao je obavezu da stečeno iskustvo i ljubav prema speleologiji i ostaloj prirodi prenese na one, koji tek dolaze u redove naših speleoloških odsjeka, i da im pomogne tamo gdje mi više ne možemo. Ovakav duh i entuzijazam mlade generacije su najbolja garancija da naša speleologija počiva na zdravim temeljima.

Špiljarstvo planinarskih društava sve više privlači novi pioniri, organizatori i voditelji na području speleologije. Neophodno je da se učestvovanje naših speleoloških odsjeka, kao i na polici speleologije, uvelike poveća.

U sredini 1957. izvršeno je učestvovanje na 1. Međunarodnoj konferenciji speleologa u Španjolskoj, u kojoj je učestvovao i predstavnik našeg odsjeka. Članak o tome je objavljen u časopisu »Speleolog«.

VIII. TROFEJ PLATAK

U nedjelju 17. oktobra održano je VII »Platak« iz Rijeke. Takmičenje je održano po vredom vremenu, uz vrlo jak vjetar, ali dobru vidljivost.

Staza za ovogodišnji trofej postavio je poznati riječki planinar i alpinist Ing. Ivo Grupuzzo. Staza je bila dugačka za oko 3 sata hoda. Najbolje plasirane ekipе prešle su je za nešto više od dva sata. Na start se prijavio velik broj ekipa. U muškoj konkurenциji bilo ih je čak 43. Ali svega 9 ženskih ekipa. Takmičenje se odvijalo u okolini planinarskog doma Platak. Već kod prve kontrolne tačke moglo se vidjeti tko su favoriti, premda je konkurenca ekipa bila vrlo jaka. Odlučivalo je jednako poznavanje orijentacije kao i fizička kondicija. Tako je kod KT 1 trebalo svaldati 300 metara visinske razlike, a ukupna visinska razlika na čitavom natjecanju iznosila je oko 1000 metara. Makar je staza bila relativno kratka, mnogo napora su iziskivala česta silaženja, usponi i kamene vrtače koje je trebalo zaobilaziti. Najveći uspjeh postiglo je Planinarsko društvo »Sljeme« iz Zagreba. Ono je osvojilo 1. i 3. mjesto u muškoj konkurenциji i 2. u ženskoj. Tako je po prvi puta PD »Sljeme« zahvaljujući odličnoj ekipi ing. Skukana došlo u posjed kamenog trofeja. Ekipa »Velebita« koje su branile prošlogodišnju pobjedu uspjеле su zauzeti tek 4. mjesto.

Evo rezultata: Muške ekipе: 1. PD »Sljeme« — Zagreb; 2. PD »Petehovac« — Delnice; 3. PD »Sljeme« — Zagreb i 4. PDS »Velebit« — Zagreb. Ženske ekipе: 1. RTPD »Prijatelj prirode« — Zagreb; 2. PD »Sljeme« — Zagreb i 3. PD »Krndija« — Našice.

B. Š.

RUNOLISTOV MARŠ

U okviru plana međudruštvene suradnje, PD »Runolist« iz Zagreba organiziralo je II Runolistov marš na području Medvednice. Marš je bio dvodnevni. Održan je 9. i 10. oktobra, a sudjelovali su članovi planinarskih društava »Sljeme«, »Velebit«, »Zagreb« i »Runolist« iz

Zagreba, te članovi PD »Stubičan« iz Stubice.

Učesnici marša obišli su sklonište PD »Stubičan« tzv. Kulmericu, pa su kasnije nastavili do »Lojzekovog izvora«. Poslijе srdačnog susreta s planinarama iz Stubice put je nastavljen preko izletišta »Srncec« i Horvatovih 500 stuba. Minutom šutnje odana je počast pokojnom Vladimиру Horvatu, koji je sam s nekoliko svojih suradnika podigao jedno od najljepših izletišta na Zagrebačkoj gori. Marš je završio u planinarskom domu »Runolist«, gdje je održana završna svečanost.

B. Š.

II. SMOTRA PLANINARSKOG PODMLATKA JUGOSLAVIJE

U okviru proslave 20-godišnjice oslobođenja i akcije »Mjesec dana solidarnosti sa Skopjem«, Komisija za omladini PSJ i PS Makedonije organizirale su II smotru planinarskog podmlatka Jugoslavije. Smotra je održana na planini Vodno iznad Skopja u vremenu od 24. do 27. juna o. g. Smotri je iz SR Hrvatske prisustvovalo 52 pionira iz slijedećih planinarskih društava: Orahovica 12; Stubičan 5; Visočica 10; Jastrebarsko 6; Troglav 2; Željezničar 5; Krndija 3; Ivančica 1; Japetić 5 i Zagreb 3. Za vrijeme smotre organizirani su izleti na Vrh Vodno, manastir Nerezi i grebenom prema Matki. Održana su takmičenja u sedanju, stolnom tenisu, odbojci, navlačenju užeta, te orientaciono takmičenje. Najveći uspjeh ekipa iz Hrvatske postiglo su u orientacionom takmičenju. U okviru programa učesnici su obišli nova naselja u Skoplju, te položili vijence na spomenik palih boraca i na spomenik žrtvama potresa. Na smotri je učestvovalo oko 500 pionira iz cijele Jugoslavije.

N. A.

ORIJENTACIONO PRVENSTVO PLANINARA ŽELJEZNIČARA JUGOSLAVIJE

Četrdesetak članova PD »Željezničar« iz Zagreba sudjelovalo je orientacionim natjecanjima za prvenstvo planinara željezničara Jugoslavije. Ovo natjecanje, kombinirano s više planinarskih disciplina, održano je 16. i 17. listopada o. g. na Sićevačkim planinama kod Niša u

Srbiji. U natjecanju sudjelovalo je PD »Željezničar« iz Zagreba sa pet senior-skih i pet pionirskih momčadi. Pioniri su zauzeli prvo i drugo mjesto, dok su seniori osvojili drugo, treće i četvrtu mjesto u jakoj konkurenciji. Domaćin, PD »Željezničar« iz Niša, omogućio je svojim drugovima iz Zagreba da upoznaju okolicu Niša i šest kilometara dugačku Sićevačku klisuru.

NOVA PLANINARSKA TRANSVER-ZALA NA GRANICI HRVATSKE I SLOVENIJE

Planinarsko društvo u Novom Mestu započelo je označivanjem nove, tzv. Dolenske planinarske transverzale, koja će prolaziti najljepšim planinskim krajevima Dolenske krajine. Staza transverzale prolazi Kočevskim Rogom, zatim Žumberkom do Kostanjevice, a vraća se preko Trške gore i Hmeljnika. Oznaka transverzale je slovo T pokraj redovite markacijske oznake. Zanimljivo je da će trasa nove transverzale na Žumberačkom gorju prolaziti jednim dijelom Karlovačkom transverzalom, koja opet ima jednim dijelom, od Žitnice do sela Jaruša, zajedničku trasu sa Samoborskom transverzalom, pa će ovom okolnosti Samoborsko gorje biti spojeno preko Žumberačkog gorja sa Kočevskim Rogom dobro markiranim putem.

MATTERHORN — NENADANO ISPUNJENA ŽELJA

Mladi zagrebački alpinist Švedek Nenad našao se ovog ljeta u Zermattu sa željom da bar izdaleka upozna Matterhorn. Promatrajući taj neobično izvajani vrh pristupio mu je neki mladić i zapitao ga da li traži sudsruga za uspon na Matterhorn. Nije se ni predstavio punim imenom, pa Johnny i Nenad već podnoć krenuše prema cilju strogo slijedivši jedan navez s vodičem. To im je pomoglo da svladaju sve prepreke i poteškoće i da osvoje sam vrh Matterhorna.

Interesantno je da su se Nenad i Johnny predstavili jedan drugome tek nakon izvršenog uspona izmjenivši adrese. Ovako iznenada našli su se u navezu Johnny iz Kanade i Nenad iz Jugoslavije. Iz knjige posjetilaca Nenad je ustanovio da je Johnyu 22 godine, a on sam još nije navršio ni osamnaestu, pa su prema tomu bili jedan od najmladih naveza koji se popeo na vrh tog poznatog alpskog gorostasa. I. L.

RIJEČKI SPELEOLOZOJI NA MODRIJANOVOM POHODU

Članovi Speleološke sekcije PD »Platak« na Rijeci učestvovali su 8. kolovoza ove godine na poziv slovenskih speleologa na II Modrijanovom pohodu u Planinsku jamu kod Postojne. Zahvaljujući dobroj organizaciji Društva za raziskovanje jam Slovenije, Modrijanov pohod je tekao bez zastoja i prema utvrđenom planu. Pred Postojnskom jama održana je spomen-svečanost na uspomenu žrtve samoprijeđornog istraživačkog rada speleologa Modrijana. Osim nekoliko učesnika iz Hrvatske bilo je i nekoliko gosta speleologa iz Yorkshira u Engleskoj. Pohod je išao tradicionalnim putem u Planinsku ili Malograjsku jamu kod sela Planine. Kroz tu izvor-pećinu protječu dvije ponornice: Rak i Pivka. Premda je u početnom dijelu pećina pristupačna i za obične turiste, naiveći dio Planinske jame dostupan je jedino dobro opremljenim speleolozima koji su opskrblieni gumenim čamcima i solavima. Radi ograničenog broja splavi prisutni speleolozi podijelili su se na dvije grupe po 20 osoba. Jedna grupa krenula je suhim dijelom jame, a druga vodenim putem. U jednom solavu našao je mjesto i predstavnik iz Rijeke. Engleski speleolozi bili su opskrbljeni naročitom opremom, koja im je omogućila da plivaju pored solavi. Osim rukava Pivke, ekipa je posjetila i suhi nastavak kanala zvan Paradiž (= Raj), bogat sigastim tvorbama naročito lejpose. Radi kratkog vremena nam nažalost nije bilo moguće posjetiti i Rakov rukav, koji je osobito zanimljiv radi divlje romantike. Ovaj kompleksni speleološki objekt mjeri sa svim do sada ispitanim dijelovima oko 5 kilometara. Zajednička akcija slovenskih, hrvatskih i engleskih speleologa ukazala je na korist koju bi razvitak naše speleologije imao od takovih zajedničkih akcija i u budućnosti.

Bruno Puharic

III DRŽAVNO PRVENSTVO IZ ORIJENTACIJE

U subotu i nedjelju 2. i 3. X održano je III državno prvenstvo iz orijentacije na području Zasavskih planina Mrzlica — Kal — Šmohor. Vrijeme za takmičenje bilo je idealno, sunčano i lijepo.

Na start se prijavilo 16 ekipa iz svih republičkih saveza. Dvije su bile odmah na startu diskvalificirane: Velebit II iz Zagreba zbog toga što jedan takmičar nije imao liječničkog uvjerenja o izvr-

šenom pregledu i Stražilovo iz Srem. Karlovaca, jer neki članovi nisu navršili 18 godina života.

Prvog dana natjecanja ekipe su trebale prijeći stazu dugu oko 25 km, na kojoj je trebalo pronaći 6 kontrolnih tačaka i na kraju postaviti bivak. Drugog dana trebalo je pronaći 4 KT, izvršiti zadatok iz orijentacije dolaska na KT pod azimutom i odgovoriti na test iz prve pomoći. Takmičenje je završilo 13 ekipa, od kojih neke nisu pronašle po nekoliko KT. Takmičarska komisija proglašila je slijedeći plasman: I mjesto »Partizan« Beograd; II mjesto »Ve lebit« I, Zagreb; III mjesto »Celje«, Celje; IV mjesto »Prijatelj prirode«, Zagreb, itd. Ekipno I mjesto osvojio je Planinarski savez Slovenije.

Prilikom svećane podjele i proglašenja nagrada i plaketa Jugoslavenskih sportskih igara ekipa »Velebit« I odbila je prijem nagrada i izjavila da odustaje od takmičenja.

Tehnički dio organizacije natjecanja bio je dobar, ali postoje i neke zamjerkre. Tako su KT-3 i 9 bile prenisko postavljene, dok je vrijeme između KT-3 i KT-4 bilo nerealno. Osim toga ekipe su morale obavezno na takmičenju nositi suhu hranu, koju uopće nisu koristili, jer bi bilo kakvo zadržavanje osjetno utjecalo na plasman.

Organizacija prijema i smještaja takmičenja bila je odlična. Domaćin, PD »Trbovlje« i PD »Hrasnik«, kao i Planinarski savezi Slovenije i Jugoslavije, nastojali su da svi budu zadovoljni.

B. Š.

IZLOŽBA PLANINARSKE FOTOGRAFIJE ZLATKA SMERKEA

Među svim dosada priređenim izložbama planinarske fotografije u Zagrebu, izložba snimaka zagrebačkog alpiniste Zlatka Smerke, koji je bio član ovogodišnje III jugoslavenske ekspedicije na Kavkaz, zauzima vidno mjesto. Autor je bez skupocjene kamere i raznih dodatnih leća, dobrim okom i postavom, te izborom najkarakterističnijih pojedinsti u tom visokom gorju došao do snimaka velike fotografске i alpinističke vrijednosti. Potrebno je osim toga dodati da je autor sve snimke sam razvio i povećao te montirao cjelokupnu izložbu.

I. L.

OMLADINSKI PLANINARSKI TEČAJ

Planinarski savez Hrvatske organizirao je od 11.—21. VII 1965. omladinski planinarski tečaj. Tečaj je održan u pla-

ninarskom domu u Tuku u Gorskom kotaru, a učestvovalo je 30 učesnika iz slijedećih planinarskih društava: »Zagreb«, Zagreb 5 učesnika; »Grafičar« — Zagreb 6; »Krndija« — Našice 6; »Jankovac« — Osijek 1; »Troglava« — Zagreb 1; »Željezničar« — Zagreb 2; »Mosor« — Split 3; »Jastrebarsko« — Jaska 2; »Kalnik« — Križevci 1; »Sljeme« — Zagreb 2 i planinarski aktiv »Rudnik« — Tršće 1 učesnik. U programu tečaja bila su teoretska predavanja, rad na terenu i ture. Prema programu iz alpinizma učesnici su se upoznali sa slobodnim penjanjem, navezivanjem, osiguravanjem i »apsajlom« i to na Bijelim stijenama i Golubinjaku. To je izazvalo prilično veliki interes, jer je većini ovo bio prvi susret sa stijenom. Vježbe iz speleologije tečajući su izvodili u jednoj jami u blizini planinarskog doma, a posjetili su i turistički uređenu špilju Lokvarku, gdje su se upoznali sa svim vrstama speleoloških oblika. U okviru vježbi iz prve pomoći i GSS-a, učesnici su se upoznali sa najčešćim oboljenjima u planinama, a praktički su vježbali zavoje i imobilizaciju, nošenje unesrećenog, izradu improviziranih transportnih sredstava, te transport unesrećenoga. Izvedene su dvije jednostavne ture i to na Bjelolasicu i u Lokvarku-Golubinjak i jedna dvo-dnevna tura na Samarske i Bijele stijene. Na svim turama vršene su i vježbe iz orijentacije. Na kraju tečaja održano je orijentaciono takmičenje na kojem su učestvovali svi učesnici u ekipama po tri člana (10 ekipa). Po završetku tečaja učesnici su polagali ispit iz nastavnog gradiva. Svim učesnicima bio je ovo prvi planinarski tečaj, tako da se od njih nije tražilo velike znanje i iskustvo. Tečajem je rukovodio instruktor PSH Nikola Aleksić, a instruktori su bili Dražen Zupanc i Ivan Filipčić.

N. A.

IV REPUBLIČKO PRVENSTVO U ORIENTACIJI SR HRVATSKE

U organizaciji Planinarskog saveza Hrvatske i SOFK Hrvatske održano je u okviru Jugoslavenskih sportskih igara IV republičko prvenstvo iz orijentacije na Medvednici. Prvenstvo je održano u nedjelju 19. rujna po vrlo lošem vremenu sa startom ispred planinarskog doma »Ivana Pačkovskog« na Puntijarki.

Prvi puta od svog postojanja orijentacijski sport ušao je u sastav Jugoslavenskih sportskih igara izašavši iz relativno uskog kruga planinarske organizacije. Prvenstvo Hrvatske dokazalo

SADRŽAJ XVII GODIŠTA

I. ČLANCI

<i>Arh Lota: K—2</i>	257
<i>Baći Josip: Bitovnja—Pogorelica—Vran</i>	173
<i>Baljić Ismet: Natjecanje u planinarstvu</i>	39
<i>Beširović Uzeir: U kamenom moru Čvrsnice</i>	107
" " : Blidinjsko jezero	109
" " : Zelengora — planina sa sedam jezera	145
<i>Boko Ivo, Patke, bomba-vijesti i planinari</i>	75
<i>Bralić prof. Ivan: Bijele i Samarske stijene</i>	31
<i>Bužančić prof. Branko: Na putu života</i>	3
<i>Caušević H.: Klek (bosanski) kojeg i planinom zovu</i>	103
" " : Bosansko-hercegovački akvareli	161
<i>Čepelak Radovan: Bariceva pećina</i>	199
<i>Dubljević Blažo: U katunima Pive</i>	157
<i>Georgijević dr Adalbert: Pallastunturi</i>	17
<i>Gilić Stanislav: Alpinizam u Splitu</i>	51
" " : Špik i Travnik	62
»Glasam za Himalaje« — »Ma, kakvi Himalaji!«	273
<i>Godler Zlata: Ljudi i planina</i>	225
<i>Holjevac Večeslav: Referat na Skupštini PSH 1965. godine</i>	97
<i>Kambič Boris: U Andama</i>	65
<i>Krivokapić S. Dušan: Odnos šar-planinskih meštana prema turistima</i>	100
<i>Kronika AO PD »Mosor«</i>	53
<i>Kušan Zlatko: Stazama Srednjeg Velebita</i>	241
<i>Lučić-Roki Petar: Bespućima otoka Hvara</i>	153
<i>Malinar Hrvoje: Na dnu jame Puhaljke u Velebitu</i>	21
" " : Pokušaj tumačenja jednog paradoksa u jami Puhaljci	259
<i>Matešan Ivan: Iz Poljica</i>	83
<i>Mihelić Tine: Tjedan dana u Petit Dru-u</i>	227
<i>Načela alpinizma</i>	129
<i>Oštrić Vlado: Svetlo brdo</i>	111
" " : Jugozapadni greben Kleka	171
<i>P. J.: 11. studenog 1964.</i>	231
<i>Pleško ing. Miroslav: O solo-penjanju</i>	179
<i>Planinarska speleologija u Hrvatskoj 1963—1965.</i>	279
<i>Poljak dr Željko: Uloga Jugoslavenske akademije u razvitku planinarstva u Hrvatskoj</i>	35
" " : Zavižan i okolina	113
" " : Godovska pećina	245
" " : Na vrhu Poljske	248
" " : Planinarski dom u Zagrebu	269
" " : Planinari za volanom — da ili ne?	193
" " : Put na vrh Skandinavije	203

<i>Pomper Marija</i> : »Imamo samo pikse«	230
" : Andraševa ležaljka	172
<i>Pražić prof. dr Mihajlo</i> : Neke planinarske greške na Velebitu	87
<i>Ribarović Davor</i> : Impresije iz Norveške	7
" : Duh jedne generacije	59
" : Fragmenti bez naslova	71
<i>Salkić Mehmed</i> : Nevolje s Osječenicom	251
<i>Simonović dr Radivoj</i> : Planinarske kuće na krivom mjestu	263
<i>Smerke Zlatko</i> : III jugoslavenska ekspedicija na Kavkaz	207
" : Kavkaz	209
" : Područje Bezengi u Kavkazu	211
" : Sovjetski alpinizam	214
<i>Smolec Slavko</i> : Moj prvi dodir sa speleologijom	282
<i>Stošić Adolf</i> : Uspon na vrh Biokova	27
<i>Spoljarić Branimir</i> : Pohod naših alpinista stijenama Norveške	14
" : Sam	24
" : Strah	271
Što se događa na Kopaoniku?	42
<i>Veljković Božidar</i> : »Čudna« planina	220
<i>Veronek dr Ivo</i> : O zaštiti prirode	181
Zimski solo uspon W. Bonattija na Matterhorn	91

II. IZ PERA MLADIH

<i>Culić Nenad</i> : Lugareva priča	73
" : Prvo ponavljanje	73
<i>Mišoković Nikola</i> : Kiša... kiša...	188
<i>Švedek Nenad</i> : Matterhorn	272

III. IZ LITERATURE

<i>Walter Bonatti</i> : <i>Moje planine</i> (dr Branimir Gušić)	135
<i>R. F. Roche</i> : <i>Velika pukotina</i> (Vlado Oštrić)	136
<i>Jedna pjesma Paula Eluarda</i> (Vlado Oštrić)	183
<i>Zlatko Smerke</i> : <i>Alpinistički vodič</i> (Vlado Oštrić)	184
<i>France Avčin</i> : <i>Kjer tišina šepeta</i> (dr Branimir Gušić)	232
<i>Zoran Jerin</i> : <i>Vzhodno od Katmanduja</i> (dr Mihajlo Pražić)	234

IV. REGISTRACIJA PRVENSTVENIH USPONA

<i>Kozjak, Mosor i Prenj</i> (Stanislav Gilić)	78
<i>Južni Velebit</i> (Stanislav Gilić)	133
<i>Prvenstveni usponi članova AO PD »Mosor« u Splitu</i>	80
<i>Medvjedi greben u Južnom Velebitu</i> (Silvije Verša)	134

V. RAZNO

<i>Statut Planinarskog saveza Hrvatske</i>	123
<i>Popis planinarskih društava u SR Hrvatskoj</i>	128
»Naše planine« između dvije skupštine — omot broja 7—8, str.	3
<i>Vijesti</i>	45, 93, 138, 189, 235 i 283

IV Međunarodni Speleološki kongres

U rujnu 1965. održan je u Jugoslaviji IV međunarodni speleološki kongres, koji je zajedničkim nastojanjem i suradnjom speleoloških stručnjaka iz čitave zemlje vrlo dobro uspio. Uz višednevne pretkongresne ekskurzije glavni su kongresni dani održavani u Ljubljani i Postojni, gdje je u impozantnoj tzv. koncertnoj dvorani kongres otpočeo 12. IX vrlo impresionantnom svečanosti nastavljajući slijedeća tri dana stručnim radnim zasjedanjem u Ljubljani, nakon čega je slijedila višednevna ekskurzija preko slovenskog, hrvatskog i bosansko-hercegovačkog krša do Dubrovnika, gdje je kongres službeno završen 26. rujna.

*Sa svečanog otvorenja
IV međunarodnog speleološkog kongresa u
»Koncertnoj dvorani«
Postojnske jame*

Kongres je održavan pod pokroviteljstvom predsjednika Savezne skupštine SFRJ druga Edvarda Kardelja. Bio je obrazovan i počasni odbor, u kome su bili zastupani predstavnici nauke i društveno-političkog života iz svih naših republika. Na čelu organizacionog komiteta nalazio se predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, akademik prof. dr Grga Novak i akademik prof. dr Branko Gušić (ujedno član počasnog odbora), a u radu pojedinih sekcija stručne su referate održali (iz Hrvatske): naučni suradnik JAZU dr Mirko Malez, dr Beatrica Dulić, doc. dr Milan Meštrović, sveuč. asist. Ivo Baučić, dipl. geol. Srećko Božičević i ing. Zvonimir Krulc. Speleolozi iz Hrvatske učestvovali su svojim prilozima i na prigodno organiziranoj izložbi fotografija o kršu ili krasu (Srećko Božičević), a vrijedan stručni doprinos na speleološkoj izložbi dao je dr Mirko Malez prezenti-

rajući zadanoj tematiki adekvatnim prilozima (profilima, tlocrtima, shemama, slikama i sl.) paleolitska pećinska nalazišta u Hrvatskoj. Informativno-instruktivne priloge za ekskurzioni vodič napisali su za područje hrvatskoga krša dr Vladimir Blašković, dr Mirko Malez, sasist. Ivo Baučić, i geol. Srećko Božičević.

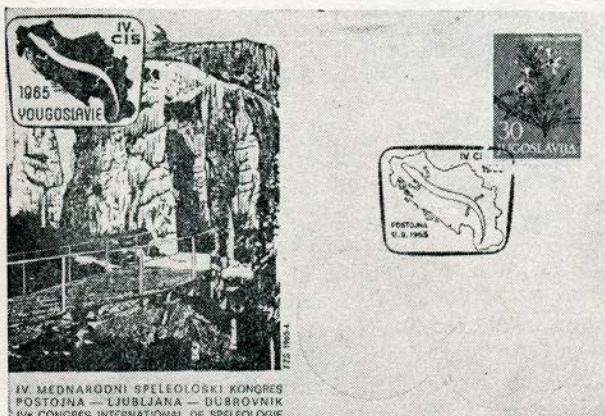

Učesnici kongresa iz Zagreba na prijemu kod predsjednika Gradske skupštine Ljubljane.

S lijeva na desno:
Ing. V. Božič, S. Smolec,
dr M. Malez, D. Gavri-
lović (iz Beograda),
ing. S. Božičević, aka-
demik Grga Novak,
prof. I. Baučić i prof.
M. Markulin.

Posebno treba istaći, da je povodom tog kongresa Speleološko društvo Hrvatske izdalo vrlo ukusno opremljen stručni speleološki prikaz (monografskog karaktera) Cerovačke pećine iz pera dra Mirka Maleza, a Hrvatsko prirodoslovno društvo posvetilo je povodom kongresa problematični našega krškog podzemlja povećani jedan posebni broj svoga glasila »Priroda«, koji je uredio dr Mirko Malez, potpredsjednik Speleološkog društva Hrvatske. Napomenemo li još, da su kongresu prisustvovali osim spomenutih već referenata još i drugi speleolozi Hrvatske, među kojima i popularni planinar-speleolog prof. Mirko Markulin, također potpredsjednik Speleološkog društva Hrvatske, tada je dovoljno jasan znatan udjel hrvatskih speleologa u radu ove značajne stručne međunarodne speleološke manifestacije i bratske međunarodne suradnje u našoj domovini.

—vb—

Poštanska spomen-omotnica i spomen-pečat u povodu IV međunarodnog speleološkog kongresa.